Anul XIV. **August—Sept. 1924.** **Nr. 8—9.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.

SIBIIU. — 1924.
TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

„REVISTA TEOLOGICĂ"

:: :: Apare lunar :: ::
Abonamentul pe un an: 80 Lei.

REDACTOR: PROF. NICOLAE COLAN.

Colaboratorii „Revistei Teologice":

Arhim. I. Scriban, (Bucureşti); *Dr. I. Mihălcescu,* prof. la facultatea teologică (Bucureşti); *Dim. I. Cornilescu,* (Bucureşti); *Greg. Pletosu,* protopresb. (Bistriţa); *Dr. G. Popovici,* protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia,* ases. cons. (Sibiiu); *I. Teculescu,* episcop mil. (Alba-Iulia); *V. Gan,* prot. (Offenbaia); *Dr. I. Lupaş,* profesor universitar (Cluj); Preot *Gr. Cristescu,* paroh (Craiova); *Al. Muntean,* protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca,* asesor consistorial (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu,* asesor consistorial (Arad); *Lucian Triteanu,* episcop al Romanului. *Dr. A. Crăciunescu,* profesor seminarial (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir,* profesor universitar (Cluj); *I. Beleuţă,* prof. sem. (Sibiiu); *Dr. D. Borcea,* protopop (Sălişte); *Petru E. Papp,* protopop (Beiuş); *Dr. Vasile Lazarescu,* profesor sem. (Sibiiu); *A. Popoviciu,* prof. (Sibiiu); *Tr. Scorobeţiu,* asesor consistorial (Sibiiu); Preot. *P. Moruşca,* dir. stat. (Sibiiu); *Iosif Trifa,* preot (Sibiiu); *Gh. Maior,* profesor de relig. (Sibiiu); Diacon *Dr. Gheorghe Comşa* (Bucureşti); *Aurel Papp,* preot (Socodor); *I. Popa,* preot (Sălişte); *E. Cioran,* preot (Răşinari) ş. a.

P. C. preoţi sunt rugaţi să însemneze pe cotorul mandatului, pe lângă comună şi protopopiatul căruia aparţin.

Anul XIV. August—Septemvrie 1924. Nr. 8—9.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 80 Lei. Pe o jumătate de an 40 Lei.
Un număr 8 Lei.

Avram Iancu, Regele munţilor.

— Cuvânt de pomenire.[1] —

Sire,
Mărită Doamnă,
Alteţe Regale,
Prea Sfinţiile Voastre,
Domnilor Miniştri,
Iubită preoţime şi iubit popor,

Ne-am adunat în jurul acestui mormânt pentru ca să aducem prinosul de admiraţie, al nostru şi al întregului nostru popor, eroului naţional Avram Iancu.

Ne plecăm frunţile înaintea mărimei sufleteşti a bărbatului, care sintetizând în fiinţa sa aspiraţiile după libertate ale poporului său, s'a făcut într'un mod atât de strălucit, cu jertfa vieţii sale, purtătorul lor.

Răsărit din pătura vânjoasă a ţărănimii noastre din munţi, Avram Iancu a rămas în contact neîntrerupt cu bătăile inimii acesteia. In sufletul lui, vibrând de durere la vederea suferinţii fraţilor săi, s'a trezit cu putere irezistibilă strigătul după libertate al strămoşilor. Căci acest strigăt isvorît din sentimentul superiorităţii noastre de

---

[1] *Rostit la Ţebea cu prilejul serbărilor centenarului naşterii marelui nostru erou naţional.*

rasă, care-şi reclamà dreptul şi locul sub soare, n'a putut fi copleşit cu totul nici chiar în mijlocul celor mai apăsătoare asupriri din sufletele înaintaşilor noştri. Şi de câte ori Iancu ieşind din casa părinţilor săi din Vidra de sus îşi roteà privirile pe culmile munţilor împrejmuitori, sufletul lui de vultur îşi luà sborul către acele înălţimi ale idealului poporului său, cari n'au putut fi strivite în obezile nedreptăţilor pământeşti.

Astfel pregătit prin toată predestinaţia moştenirilor seculare, n'a trebuit să sosească decât momentul potrivit pentruca eroul nostru să intre în gloriosul său rol.

Şi momentul sosì. Suflul ideilor de libertate din anul 1848, pornit din generoasele avânturi ale Franţei, s'a abătut şi asupra poporului de iobagi a românilor din Ardeal. Un aer proaspăt de primăvară făcù să încolţească din nou nădejdea vie în îndreptarea sorţii lor. In asemenea clipe hotărîtoare poporul nostru a avut totdeauna înţelepciunea de lipsă ca să se întoarcă în adâncurile conştiinţii sale, să se mărturisească înaintea destinului său şi, regăsindu-se în întregimea aspiraţiilor sale, să-şi croiască drumul de urmat în viitor.

Aşà a fost şi atunci. Programul vestit în auzul lumii întregi, pe câmpia libertăţii de lângă Blaj, n'a fost numai o creaţiune a purtătorilor de cuvânt din memorabila zi de 3/15 Mai, ci a fost plămădit din suferinţele şi frământările, din aspiraţiile şi revendicările celor 40,000 de ţărani, cari erau prezenţi acolo şi ale tuturor fraţilor lor pe cari îi reprezentau în impunătoarea adunare.

Iancu erà de faţă, în fruntea Moţilor săi, împrăştiind prin cuvântul său hotărît şi prin puterea cuceritoare a personalităţii sale entuziasm şi încredere.

El vedeà limpede, că numai prin luptă şi jertfă putea fi dusă la izbândă marea cauză a neamului. Şi n'a stat un moment la îndoială cu privire la ceeace erà de făcut.

Intors în munţi el chemă în jurul său poporul şi-l organiză. La sunetul de alarmă al tulnicelor de prin toate satele şi ascunzişurile munţilor se adunară roiuri de ţărani împrejurul viteazului lor căpitan; sub ordinele lui se

formă «loagărul» şi se trezì vitejia străbună. Uneltele de lucru — aceste nedespărţite tovarăşe de robie ale ţăranului — se prefăcură dintr'odată în arme de luptă, ca să-şi apere «sărăcia şi nevoile şi neamul». De aici înainte şi până la înfrângerea vrăşmaşului, viaţa lui Iancu n'a fost decât un şir neîntrerupt de lupte şi biruinţe glorioase.

Nici sfârşitul tragic a lui Horia, nici mulţimea duşmanului, nici lipsurile şi mizeriile de tot felul n'au fost în stare să-i înfrângă curajul şi să abată din calea biruinţelor sale pe acest mare suflet de viteaz. Atunci s'a dovedit, că dragostea de neam e cea mai înaltă şcoală a strategiei, iar spiritul de jertfă şi devotamentul către dreptatea cauzei apărate sunt arme mai puternice decât plumbul puştilor şi decât oţelul tunurilor. Hatvani, Kemény, Vasváry şi toţi cari au încercat ori au reuşit chiar să pătrundă pentru o clipă în cetatea munţilor, s'au izbit de vitejia dârză a lui Iancu. Ca şi în vremile cele grele ale trecutului, aşà şi de data aceasta, munţii au fost adăpostul sigur şi cuibul din care şoimii Moţilor lui Iancu n'au putut fi scoşi. Iar tovarăşii lui de luptă — ca şi de altfel ai tuturor eroilor noştri naţionali — au fost cu deosebire preoţii. Cu crucea şi cu spada deopotrivă îşi apărau păstorii turma, cu ale cărei nevoi s'au ştiut face una în toată bună vremea. Această împrejurare a stors de pe buzele poporului versul:

Sus pe vârful dealului
In tabăra Iancului
De trei zile, de trei nopţi
Cânt 'o sută de preoţi
Şi se roagă şi se 'nchină
Pentru tabăra română.

Numele lui popa Balint, popa Groza, popa Vlăduţ, Fodorean, Gomboş şi a celoralalţi slujitori la altarul neamului din vremea aceea, vor rămâneà nedespărţite de a lui Iancu şi de luptele lui. De sigur şi anturajul acesta de «preoţi cu crucea 'n frunte» îi va fi inspirat încrederea neînduplecată în izbânda finală a cauzei pentru care luptà. Câtă revărsare de avânt erà în această luptă

o dovedeşte şi faptul că duşmanii lui Iancu nu odată au ajuns la acel punct de groază şi desnădejde care li-a stors admiraţia pentru «popii» luptători în tabăra eroului nostru. El însuşi a fost un luptător creştin, cu credinţă în dreptatea cea sfântă a lui Dumnezeu, pe care a voit să o coboare în mijlocul poporului său. La realizarea acestui ideal al său Iancu nu s'a pus la adăpost pe sine, jertfind numai pe alţii, ci a purtat el însuşi mai mult decât oricine povara sufletească şi trupească a marelui gând ce-l însufleţeà.

Iancu nu erà omul care să se oprească la jumătatea drumului când erà vorba de fericirea neamului său. Astfel el nu s'a ocupat numai de soartea românilor ardeleni, ci în sufletul lui a existat concepţia independenţii naţiunii întregi şi idealul unităţii naţionale pe care o avem astăzi. In tabăra lui din munţi venise boierul Golescu şi înflăcăratul istoric Bălcescu, care purtà în mintea sa planul istoriei lui Mihai Viteazul şi credinţa în reînvierea unităţii tuturor Românilor. Cum îşi vor fi destăinuit unul altuia sufletele aceşti mari români, arzând de dragoste pentru binele neamului lor!

Dar cu cât mai mare-i erà avântul cu care s'a aruncat în luptă şi cu cât mai sinceră-i erà încrederea în dreptatea cauzei pe care o apărà, cu atât mai amară a fost desamăgirea ce a îndurat-o pe urmă nobilul suflet a lui Iancu. Se pare că aşà este întocmită rânduiala morală în lumea aceasta, ca jertfă nu prin răsplată omenească să triumfe, ci prin sămânţa pe care ea o aruncă şi-o face să rodească în suflete. Şi jertfa lui Iancu rodì. Dintr'ânsa se alimentă, ca dintr'un izvor cu apă întăritoare, conştiinţa naţională care avù să reziste împotriva ingratitudinei împăratului dela Viena şi a năpăstuirii ungureşti — până în ciasul în care sosì şi pentru noi dreptatea izbăvitoare a lui Dumnezeu. Minunată este arătarea aceasta dreptăţii în istorie: Cum răsplăteşte ea suferinţa şi face să rodească jertfa!

Iată, la o sută de ani dela naşterea marelui erou, în triumfătoarele accente ale marelui „**Astăzi cu bu-**

curie, Românilor, veniţi!" ne-am adunat din toate unghiurile patriei să-i aducem, la mormântul lui, vestea cea bună a libertăţii şi a întregirii neamului! Şi iată gloriosul nostru Rege liberator, care a prezidat marea jertfă a izbânzii, îi aduce prinosul recunoştinţii care i-a fost refuzat în viaţă. Pătrunşi de emoţia acestei clipe înălţătoare, Vă rugăm Majestate, să primiţi omagiul dragostei şi a profundului nostru devotament ce Vi-l păstrăm ca Impăratului dreptăţii noastre!

Duhul lui Iancu rămână de-apururi în inima poporului nostru, ca o întărire pentru cei şovăelnici, ca un vecinic îndemn spre jertfă a tuturora şi ca o călăuză bună în vremile grele de cari nu este scutită soartea nici unui popor. Cu el să umplem inimile şi închinându-ne înaintea umbrei marelui erou, să-i zicem:

Iancule mare,
Bravule tare,
Cu noi să fii!!

Nicolae,
mitropolit al Ardealului.

Înapoi, la apostolie!

sau

Portiţele canonice ale Statutului Organic.

(Urmare.)

3. O altă expresiune a biocratismului nostru este, că la noi nu s'a introdus, ca la alte administraţii lumeşti, sistemul blanchetar al rapoartelor.

Sunt adecă chestiuni, cari, având-şi o stabilitate, ca de exemplu datele statistice, cari se cer cu formulare de-a gata ar puteà fi cuprinse în rapoarte rubricate, prin ce s'ar înlesnì mult şi munca şi orientarea în centrele noastre bisericeşti, în unele privinţe.

«Senatele» singuratice ale Consistoarelor ar aveà să se îngrijească, fiecare, de întocmirea unor atari formulare.

Simplificarea bicratismului şi reducerea lui la ogaşele intereselor vieţii bisericeşti în sens propriu, e o problemă arză-

toare, ce priveşte foarte de aproape biserica şi îndeplinirea rosturilor ei din lume.

Problema aceasta a pasionat Sinodul nostru eparhial dela 1909, când Senatul şcolar erà copleşit de îndatoriri ce isvorau din interminabilele asalturi ale politicei ungureşti asupra şcoalelor noastre confesionale. Atunci s'a votat din partea Sinodului eparhial concluzul Nr. 79/1909, de cuprinsul următor: Considerând înmulţirea agendelor administrative dela Consistor, la resortul şcolar, Consistorul se însărcinează a compune un Regulament pentru simplificarea administraţiei, după norma simplificării făcută în administraţia Statului.

Regulamentul nu s'a făcut, pentrucă nu se puteà concepe şi înfăptuì o simplificare parţială, la un singur senat. Signatura simplificării însă este dată, şi a sosit vremea să se insiste pentru ca simplicarea să se facă pe întreagă scara vieţii administrative din eparhie: sus şi jos de o potrivă.

Lucrările de simplificare trebuesc începute în însuşi centrul eparhiei, la Consistor.

Iată, anume, cam în ce chip s'ar puteà începe acest lucru:

O comisiune să fie încredinţată, într'un termin hotărît, a prezentà un proiect de simplificarea sistemului de corespondenţă şi de rezolvire a actelor consistoriale; din comisie să facă parte asesorii-referenţi ai Consistorului şi asesorii onorari consistoriali, cari cunosc administraţia politică. Comisiunea aceasta ar aveà să fixeze un sistem cât mai expeditiv de administraţie; operatul acela ar trebuì trecut prin Consistor şi supus Sinodului eparhial spre încuviinţare sau şi numai pentru al supune unei revizii, lăsând Consistorului dreptul de al votà în definitiv şi de al pune în aplicare.

Paralel cu această lucrare şi chiar şi înainte de înfăptuirea ei, s'ar puteà întinde atenţia celor în drept cam la următoarele lucruri: Incepând dela Episcopul diecezan şi trecând pela referenţi şi până la cancelaria consistorială, să fie fiecare degajat de munca ce s'ar păreà de prisos.

Iată cum: Nu înţeleg, de ex. de ce Episcopul diecezan este împovărat — sau se împovărează însuşi — cu aceea că, după ce primeşte corespondenţa pentru Consistor, să scrie cu mâna proprie datul intrării pe fiecare hârtie ce intră la Consistor.

Nu s'ar puteà face acest serviciu cu stampila, care există dejà, de către protocolistul consistorial, care înregistrează acetele?[1]

Apoi ce înțeles are, ca Episcopul să fie molestat de referenți și cu cele mai elementare referade, prin care se cere de ex. o simplă adjustare din partea oficiilor bisericești subalterne ale Consistorului? Ce înțeles are, ca asemenea referade, cari nu conțin nimic «meritoric» și nu înseamnă o deciziune în fondul chestiunei, să le iscălească Episcopul, odată când le prezintă referenții, a doua oară când hârtiile sunt purizate și gata de expediat? Aceasta înseamnă o zadarnică pierdere de vreme și o substragere atât a referenților, cât mai ales a Episcopului, dela alte lucruri mai bune, pe cari le-ar puteà săvârșì în aceeași vreme. Nu s'ar puteà oare, ca asemenea adjustări de acte să le facă numai singuri referenții?

Pun această chestiune nu numai pentru crutarea și și mai buna întrebuințare a timpului, care e cu atât mai scump, cu cât îndatoririle de birou sunt mai multe, ci și din motivul următor: Referenții consistoriali sunt de regulă oameni mai selecți, cari și altmintrea și-au asumat, prin jurământul oficios prestat, o răspundere morală și chiar disciplinară pentru felul cum își vor împlinì datorințele. Dar în aceeași vreme, când sunt sigur că nu se va găsì referent, care să nu apeleze la experiența Episcopului său, când se va simțì prea puțin orientat, tot atunci nu maș puteà împăcà cu un alt lucru. Acest lucru este, ca, pentru chestiuni bagatele, să i se răpească Episcopului eparhial timpul, pe care ar puteà să-l petreacă cu alte lucrări, din domeniul ce-i este rezervat prin canoane și prin § 23 pct. 13 și § 85 din Statutul organic, de a lucrà mijlocit — prin organele constituționale — și mai ales nemijlocit, pentru sporirea religiozității și a luminării preoțimei și a poporului și pentru disciplinarea canonică a celor ce propagă desfrâul între creștini. In această categorie ar venì de ex. activitatea literară-bisericească și mai ales pastorală a Episcopilor noștri. (Dacă nu ne vom împrietenì cu un asemenea gând, nici nu vom aveà atari Episcopi.)

Și, poate, s'ar găsì și alte modalități pentru degajarea Episcopilor eparhiali, ca de pildă, dacă s'ar pune în aplicare — nu cu o sferă limitată de competență — dispoziția din Statutul

[1] La unele eparhii așà se purcede. — N. R.

organic (§ 118). Aceasta adecă dă voie, ca prezidiul în senatul şcolar şi în cel epitropesc dela Consistoarele eparhiale, să-l poată duce nu numai episcopul ci, din încredinţarea acestuia, câte un asesor de al acelor senate, fie el preot sau mirean.

Eu, unul, văd, în aceasta dispoziţiune statutară un lucru de un profund înţeles şi de o înaltă importanţă bisericească. Episcopul, legat fiind de îndatoririle spirituale bisericeşti într'un mod mai strâns decât de grijile economice şi culturale ale eparhiei, nu poate lipsì dela cele dintâiu, dar, când o cere necesitatea se poate înlocuì la rezolvirea chestiunilor de ordinul al doilea.

Necesitatea acestei degajări, de care vorbeşte Statutul nostru organic dată, este prin însăşi misiunea episcopului, de a fi, după canonul 39 apostolesc întâi de toate şi per eminenţiam organul căruia i s'a încredinţat norodul Domnului şi dela care va să ceară Domnul cuvântul — socoteala — pentru sufletul lor. Această putere şi această răspundere morală, Statutul organic nu le-a micşorat întru nimic; facultăţile şi atribuţiile canonice de acţiune şi de răspunderi pentru omisiunile ierarhiei în ce priveşte chivernisirea misiunei Episcopilor ca supremi învăţători şi preoţi, nu au fost «constituţionalizate» de Statutul organic. Au deci, întreagă şi neatinsă puterea de acţiune şi răspunderea pentru omisiuni, în aceste privinţe. Constituţia noastră statutară întemeiată pe principiul diviziunei muncei şi a răspunderilor în cele administrative, tocmai *acestei* concepţii îi slujeşte, ca episcopul să fie degajat, în sarcinile factorilor şi organelor de constituţie nouă, de o seamă de îndatoriri, tocmai pentru ca să poată trăì episcopatul mai liber şi neîmpedecat, pentru cealaltă misiune a sa, spirituală şi pur canonică, ce nici nu poate fi trecută în atribuţia organelor noastre constituţionale de azi.

Iată, dar, cărui scop trebue să-i slujească gândul de a ne revizuì sistemul birocratic-administrativ de azi, ca adecă episcopia, care la noi a fost interpretată până acì aproape cu desăvârşire ca o diregătorie administrativă în sens birocratic, să se ridice din nou la treapta de Apostolie ce este ea după dogma Bisericii, şi ce *trebue să fie după necesităţile* cărora are să răspundă această Apostolie.

Eu, unul, cel puţin în acest sens cuprind tendenţa Sta-

tutului organic (§ 118) şi mai ales dispoziţiile sale, pe cari le-am numit «portiţe canonice» ale organizaţiei noastre bisericeşti.

N'ar fi aşà dar altceva de făcut, decât să ne armonizăm concepţia în acest sens despre conducerea centrelor noastre bisericeşti, şi să ne punem Regulamentele bisericeşti în deplină consonanţă cu acest principiu din Statutul organic. Da, — căci totuşi e prea nedemn lucru şi nepotrivit, ca activitatea episcopească la noi, pe lângă două-trei pastorale la an, şi pe lângă deslegarea inpedimentelor canonice matrimoniale să se exaurieze în lucruri, pe cari nu le resimte sufleteşte lumea din afară, turma cuvântătoare a supremului păstor din dieceză. Primirea şi desfacerea poştei Consistoarelor, prezidiarea şedinţelor Consistoriale, contrasemnarea ori căror referade şi purizate fără de importanţă ş. a. de acest fel: nu sunt, totuşi, lucruri de ajuns spre a răspunde misiunei apostolice, sau spre a imortalizà numele unui episcop din zilele noastre.

In aceste mari vremuri, de adânci prefaceri trebue ca şi noi, în Biserică, să căutăm alte cărări de activitate şi de afirmare, chiar pentru toate organele bisericeşti, — cărări ce duc înspre misiunea Bisericii de a înfluinţà şi călăuzì sufletele cătră idealurile, cari durere, tocmai sub ochii noştri, încep a-şi pierde din preţul ce li se cuvine.

In chipul acesta, ţinta noastră trebue să fie, ca:

4. Regimul paragrafilor să facă loc regimului sufletelor.

Că regimul de paragrafi ne-a copleşit cu desăvârşire viaţa bisericească constituţională statutară, numai suferă vr'o îndoială cât de mică măcar. Şi, în parte, e şi justificată aceasta aberaţiune între condiţiile maştere, în cari am trăit: într'o sărăcie materială grozavă şi fără de posibilitatea de a ne creià un cler cult în sensul propriu bisericesc al cuvântului. Şi dacă între *atari* împrejurări, a rămas necultivat din destul domeniul spiritual-canonic al vieţii noastre bisericeşti, avem de a face numai cu o consecinţă logică şi firească a stărilor noastre maştere. Nelogic şi nefiresc însă este un lucru numai, că în privinţa arătată nu s'a desvoltat nici când *maximul* forţelor ce le aveam şi puteau fi puse în serviciul vieţii spirituale, a Bisericii ca instituţiune, şi în al vieţii religioase-morale a credincioşilor.

Că nici alţii n'au lucrat mult mai mult şi mai bine decât

noi, în această privinţă nu este o mângăere şi mai ales, nu este o scuză.

Iată de pildă: Invăţământul religios, privit în expresia sa superioară, ca învăţământ teologic, şi ca predare a lui în pătura de jos a credincioşilor. Câte lipsuri nu a reprezentat şi nu reprezintă şi azi acest învăţământ?

Conştiinţa acestei misiuni didactice-bisericeşti, câtă au avut-o antecesorii din epoca statutară, a fost întunecată şi înlocuită cu grijile pur administrative; catedrele noastre teologice, cari formau transiţie în jos spre slujba de protopop, şi chiar şi de parohi la sate până bine de curând, nu şi-au eluptat o stabilitate şi prestigiul moral ce li se cuveniă. Erà logic deci, ca nici cultivarea fiitorilor preoţi şi pentru misiunea lor didactică să nu atingă măsura cuvenită, şi ca amvoanele noastre dela sate să fie şi ele bătute de prav, întocmai ca amvoanele catedralelor! Pe lângă aceasta de câte şi mai câte lacune nu a suferit însuşi învăţământul religios al poporului nostru, din pricina defectuosităţii învăţământului teologic şi fiindcă regimul diecezan, în cursul vremurilor, nu a pus o grije sistematică şi consecventă, de a menajà instrucţia religioasă pela sate.

Şi atunci, nu e prea de mirare, că sectarii se încuibă prin satele şi chiar prin oraşele noastre de reşedinţe episcopeşti. Pentrucă ceeace nu s'a angajat Biserica să facă să împace necesităţile sufleteşti, prin cuvinte de învăţătură religioasă — vin să facă sectarii, şi să ne tragă terenul de sub picioare.

Şi acesta este un proces firesc şi logic, în raport cu condiţiile noastre de viaţă de până acì!

Altă chestiune de supremă importanţă dar tot pe atâta de neglijată la noi este: misiunea pastorală, care trebuie menajată în strânsă legătură cu predicarea lui Hristos în şcoale şi Biserici, în mijlocul poporului.

Misiunea pastorală defectuoasă de până acì îşi are şi ea explicaţia în aceleaşi pricini, de care vorbirăm mai sus. Nu le mai repeţim.

Preoţii noştri de sate, recrutaţi cum i-am putut şi instruiţi defectuos în seminarele noastre de până acì, au fost trimişi la sate, în mediul pe care trebuiau ei să-l ridice, dar care de fapt i-a înghiţit şi asimilat pe ei înşişi, de foarte multe ori. I-a în-

ghiţit şi asimilat rustificându-se mulţi încă şi din pricina, că guvernele diecezane pasionate de probleme constituţionale şi administrative precum şi de partea gospodărească a vieţii bisericeşti în mai mare măsură decât de problemele vieţii spirituale a clerului şi a poporului, n'au ştiut să se pună în calea acestui proces destructiv şi să organizeze un front cultural şi moral ce erà de dorit.

In epoca statutară a noastră, dela Şaguna încoaci, n'am mai avut episcopi, cari să mai pună preţ pe cartea bisericească, scriind sau cel puţin făcând propagandă mai sistematică pentru împretinirea clerului nostru cu cartea, *singurul* razim, prin care cineva, chiar şi în mijlocul vieţii rustice, să-şi poată păstrà echilibrul cultural şi să se cultive prin sine însuşi, în serviciul misiunei sale.

Iată de ce bibliotecile noastre parohiale nu satisfac nici astăzi necesităţile de această natură ale clerului nostru pastoral. Şi cum să avem atari biblioteci, când nici măcar episcopii noştri, cel puţin unii din ei, nu au simţit nevoia de a-şi formà şi desvoltà bibliotecile eparhiale?

Dar şi mai mult, decât această scădere, s'a resimţit în viaţa noastră bisericească lipsa mijloacelor de cultivare ale clerului pastoral fie în cadrele organizaţiei sale a parte (în Asociaţie a clerului, care ideie a răsbit d'abià acum în zilele noastre), fie în cadrele unor anumite conferenţe preoţeşti, tractuale măcar, pe cari trebuià să le pună la cale guvernele noastre diecezane.

Dacă, după dogmă, preoţii din serviciul pastoral sunt trimişii şi înlocuitorii Episcopului, atunci, în realitatea vieţii s'ar fi cuvenit, ca guvernele diecezane să pună grije sistematică pe cultivarea clerului pastoral, — după trimiterea lui la sate, — pe calea conferenţelor preoţeşti măcar.

Conferenţe de acestea, sub conducerea înşişi Episcopilor lor, erà o veche obişnuinţă în biserica ortodoxă. Idea lor însă, a fost perdută în cursul vremii; iar când a fost pusă în practică de pildă în mitropolia noastră, ele nu au fost cultivate la fel în toate eparhiile. Astăzi le vedem pe aceste, reînviind în o formă nouă, în forma cursurilor pastorale, iniţiate în arhidieceză în curs de câteva săptămâni, cu conferenţiari selecţi din cler, între cari Mitropolitul îşi face în primul loc datoria.

Nu mă gândesc să fac recriminări nimănui, ci să ridic chestiuni, cari trebuesc învrednicite de atenția cuvenită cel puțin de acum nainte, când am ajuns la libertate și la — deplina datorie de a căută cărările de reculegere față de trecut, și de o sănătoasă îndrumare a vieții noastre bisericești din viitor.

Această reculegere însă nu poate urmă, decât numai în sensul reînvierii spiritului de a învăță al bisericii și prin organizarea nouă a păstoririi[1] în sens spiritualizat, atât a poporului, prin clerul pastoral, cât și a însuși clerului, prin chiriarhi și prin însuși episcopul nostru. De abià când vom fi pășit cu regimentele bisericești diecezane și cu întreg clerul pastoral pe acest teren de activitate, vom puteà zice, că biserica noastră își îndeplinește rostul său pozitiv: de a luminà, sfințì și călăuzì sufletele credincioșilor ei, până atunci însă din contră, numai vom dormità, chiar și în ciuda vieții noastre de nouă-constituție statutară, cum dormitează și alții din jurul nostru deșì nu sunt înghițiți de probleme de constituție ale organizației lor.

Dar, pe lângă această lature pozitivă sau adevărat edificătoare a vieții bisericești, mai sunt și anumite rosturi negative sau profilactice, adecă de apărare în fața incursiunilor celor de alte credințe. In această privință, secole dea rândul, biserica noastră a fost cel mai prielnic teren de proselitism pentru alții. Da, fiindcă eram încătușați în legi nedrepte de către dușmanii externi ai biserici și neamului nostru. Și fiindcă, dinlăuntrul nostru nu aveà destule mijloace materiale (un fond religionar al ortodoxiei și pentru apărarea ei) și nici altfel de împrejurări prielnice pentru a ne apără. Iar acum, mai nou, sub scutul nouilor referințe politice, ne năpădesc sectarii, mai întâi sufletește, pentruca mai apoi distrugerea sufletească pricinuită de ei să se resimtă și în viața politică și de stat.

Cu drept cuvânt trebue așà dar să ne gândim — și statul să ne înțeleagă și sprijinească la realizarea unui serviciu misionar intern, nu cu gânduri de agresiune, ci numai și numai de apărare în fața multiplelor influențe stricăcioase din afară.

[1] Ce cărări și metoade trebuie să-și aleagă păstorirea din zilele noastre, ni arată de ex. păr. arhimandrit Iuliu Scriban, în studiul său pastoral, publicat în timpul din urmă în «Revista teologică» dela Sibiiu.

Deviza noastră, a acelora cari vrem fericirea neamului şi a ţării prin menajarea intereselor sufleteşti, trebue să fie, aşà dar: Reculegerea bisericii şi întregirea aparatului ei constituţional şi administrativ de astăzi prin reînvierea spiriritului ei didactic şi prin organizarea desăvârşită a activităţii ei pastorale şi misionare.

(Urmează). **Dr. Gh. Ciuhandu**, asesor consist., Arad.

Cui, Cum şi Ce trebuie să predice preotul ortodox.

Ne-am încercat să prindem în forma unui titlu interogativ o chestiune de cel mai esenţial interes pentru lucrarea pastorală atât de imperios cerută în aceste vremi preotului român ortodox.

Cui trebuie să predicăm!

In desvoltarea răspunsului nostru vom aveà în vedere în primul rând gradele psihologice de receptivitate ale diferitelor pături sociale — potrivit culturii, educaţiei şi mediului social înconjurător.

Cum trebuie să predicăm e al doilea aspect al chestiunii care ne preocupă şi vizează mijloacele de care ne vom folosì pentru a realizà o *predică adevărată* — adecă o *predică misionară;* şi *ce trebuie să predicăm*, ultimul aspect al chestiunii, care se referă la materialul pe care trebue să-l prelucrăm, ca să-l putem pune *substanţial* la îndemâna sufletelor credincioşilor, adecă la *problemele* care frământă gândul şi mai ales conştiinţa păstoriţilor noştri.

* * *

In veacul nostru circulaţia ideilor este foarte rapidă. Mijloacele de transport poartă nu numai gândul scris, în forma publicaţiilor, ci chiar pe gânditor la depărtări foarte mari — aşà se explică numărul extraordinar de conferenţe care se ţin azi cu o uşurinţă şi un antrenament aproape sportiv în toată lumea.

Gratuitatea intrării este un mijloc comod de a momì curiositatea publicului, care — lucru foarte ciudat —

la noi nu se prea pasioneaza totuşi de viaţa ideilor, ceiace înseamnă că ne democratizăm încet şi numai la suprafaţă — de oarece în ţările democratice, în înţelesul real al cuvântului, participarea la viaţa spirituală a lumii pare a fi ceva foarte firesc şi foarte curent. Aproape jumătate din ceeace tipăresc azi diferitele edituri străine e material vorbit în public. Publicul acesta însă e foarte *variat* şi foarte *capricios*. Capriciile lui sunt însă dovada diferenţelor sufleteşti şi a deosebitelor lui preferinţe intelectuale.

Ieşit din straturi sociale deosebite şi rezonanţele lui sufleteşti sunt deosebite ca intensitate.

Chiar între membrii — să zicem — aceleiaş clase sociale sunt, peste identitatea formală a titlurilor de cultură, deosebiri de esenţă culturală — de pildă doi profesori de universitate — vrea să zică oameni care au străbătut toată scara intelectualităţii şi se presupune nu numai în latura specialităţii stricte, ci şi în acele ale culturii generale — adecă a culturii de perspectivă — unul şi-a zidit munca şi idealurile pe concepţii spiritualiste, altul pe concepţia materialistă.

Deci şi vribraţiile lor sufleteşti sunt cu totul deosebite. Vrea să zică la deosebirile eredităţii se adaugă deosebirile culturii luate în sensul concepţiei ce o are cineva despre viaţă în general. In linii generale însă putem distinge câteva grupuri sociale oarecum precis diferenţiate: 1. *Grupul aristocrat* — în care înţelegem aristocraţii de naştere şi avere şi pe cei de cultură şi bun simţ. 2. *Grupul Burghez*, alcătuit din lucrători, negustori şi oameni fără ocupaţie. 3. *Grupul ţărănesc*, în care intră plugarii, adecă micii proprietari de pământ. Aceste trei mari grupe se pot şi ele subdiviză în grupa celor *ce au crezut cândva* şi în grupa celor ce *păstrează neutralitate în chestia de credinţă*.

Grupa celor ce cred e formată 1) din oameni simpli, cari cred pentrucă aşă au pomenit — e grupa credincioşilor *din spirit conservativ*, a credincioşilor în virtutea inerţiei şi 2) din oameni care şi-au statornicit atitudinea

lor religioasă pe principii scoase din experinţa vieţii, sau pe datele revelaţiei făcute conştiinţei lor, sunt credincioşii din *convingere personală.*

Grupa celor ce nu cred e alcătuită din 1) oameni induşi în eroare de o pretinsă filozofie — superficială şi inferioară ca fond de cugetare — şi pe care îi numim *pozitivişti, atei, liber cugetători, materialişti, agnostici* etc. şi 2) din oameni izbiţi de grave căderi şi compromisuri morale şi care neagă pentru a-şi narcotiză conştiinţa pentru a-şi anesteziă simţul răspunderii... 3) din oameni anormali — incapabili de a-şi determină o atitudine şi de a luà vre-o hotărîre.

Grupa celor ce au crezut cândva este formată din *apostaţi* — din *renegaţi.* Apostasia lor e provocată în majoritatea cazurilor de mamonism şi imoralitate. Intră însă şi oameni răniţi de dureri iremediabile — de multeori văduve, orfani etc.

Grupa *neutrilor* — e alcătuită din oameni lipsiţi fie de *personalitate,* fie de *sensibilitate,* fie de *sinceritate.* Sunt toţi cetăţeni ai Laodiceei lâncede, de care ne vorbeşte Apocalipsa.

Neutralitatea lor poate fi determinată şi de anumite opurtunităţi materiale şi sociale — şi aceasta mai ales în ţările în care sunt mai acute conflictele confesionale.

Negativismul religios şi neutralitatea bântue mai mult culmile piramidei sociale. Apostasia şi relaxarea religioasă în lumea de mijloc, iar *spiritul religios conservativ* trăeşte într'o mică parte din pătura de mijloc şi mai în toată massa rurală; toate grupele însă se identifică într'un singur moment al vieţii lor: în momentul Sf. botez. Educaţia familiară provoacă schisme simţitoare, iar din clasa I primară distanţa socială începe să se afirme cu oarecare brutalitate.

Dela legătura aceasta inconştientă din clipa Sf. botez, îi mai soldarizează *limba, interesele* şi *idealul naţional comun.*

Rămâne singură biserica, ca o instituţie care impune tuturor aceleaşi obligaţiuni morale şi religioase şi prin care se poate realiză nu numai solidaritatea socială ci mai ales fraternitatea creştină — ceeace este concept mai viu mai cuprinzător şi mai creator decât conceptul solidarităţii. Ea însă trebuie să-şi afirme drepturile şi să-şi susţină deziderateie ei în faţa mulţimilor, ca să le adune în jurul altarelor ei — prin *mijloace de convingere*. Preotul creştin trebuie să ştie deci cui predică, adecă să ştie ce formaţie sufletească are şi cărei vocaţii şi-a închinat viaţa fiecare individ în parte — căci predica e un *admirabil mijloc de convingere* şi de *orientare morală* a omului.

Predicatorul deci trebue să-şi cunoască auditorul *biografic*, în înţelesul deplin al cuvântului. Câte atenţii aparent încordate şi subjugate de predica noastră nu sunt decât o mască de circumstanţă, menită să ascundă adevăratul fond sufletesc, care e total strein de preocupările pe care le îmbrăţişează predica noastră.

Pe unii îi interesează forma predicii noastre, altora le atrage curiositatea, atitudinea şi gesturile noastre, mulţi vin deadreptul cu ideia preconceputǎ că nu poate fi nimic *interesant* într'o predică şi pe aceia îi vedem plecând unul câte unul, când preotul urcă în amvon — foarte puţini îşi deschid conştiinţa pentru însămânţare evanghelică şi pentru şi mai puţinii predica e şi un prilej de răscolire sufletească şi verificare a sincerităţii lor religioase.

Mă gândesc, că nu poate fi vorba de *predică* adevărată, dacă nu se operează în preot o *transpoziţie sufletească* — adecă să se pună într'un moment dat în contact spiritual cu auditorii săi, să le urmărească şi să le suprindă chiar stările lor sufleteşti, pentruca — asemenea unui doctor care dă leacul potrivit diagnosticului — şi el în predică să mulţumească toate conştiinţele şi să le umple cu puterea lui Hristos (a Duhului care nu se stinge).

Predicatorul trebue să fie un adânc cunoscător de oameni; şi prin sfânta taină a mărturisirii el are foarte

mult de învăţat în ce priveşte viaţa profundă, nevăzută şi atât de schimbătoare a sufletului omenesc.

Un psiholog experimental — iată prima condiţie pe care trebuie s'o îndeplinească preotul, ca să ştie cui să predice Evanghelia şi să o poată astfel predicà din plin şi cu rod tuturora.

Vizitele pastorale sunt un minunat mijloc de cunoaştere a celor cărora le predici. Prin caracterul lor intim ele isbutesc să deshidă sufletul credinciosului, fără timiditatea şi emoţia care uneori însoţeşte sf. spovedanie, ca pe-o carte în care poţi răsfoì în voie şi cetì unde-ţi place.

E bine să şti, cu cine e credinciosul în legături de rudenie. Câte surprize n'am avut în lucrarea mea pastorală din pricină că nu am cunoscut acest lucru şi câte lămuriri de cel mai viu interes pentru orientarea lucrului nu mi-au adus mai apoi.

Dar nu numai legăturile lui de familie — ci şi legăturile lui sociale.

De un netăgăduit folos în documentarea personală a preotului este să ştie ce *cărţi ceteşte*, ce *distracţii preferă* şi ce *preocupări mai statornice* are în afară de îndeletnicirile profesionale — şi cum îşi gospodăreşte casa.

Aceasta pentru adulţi. Cu copii însă trebuie să facă neapărat cunoştinţă la şcoală — şi în orele de catehism la Biserică. Ei sunt nădejdea păstoriei noastre. Din frumuseţile cu care vom umpleà acum sufletele lor fragede, ne vom încununà trudele noastre părinteşti la capătul vieţii şi al ostenelelor noastre.

Cât de oportune sunt vizitele de condolenţe la câtäva vreme după înmormântarea unei fiinţe dragi dintr'o familie, poate spune numai cel ce-a încercat să le facă.

Atunci sufletul e mai liniştit — durerea s'a mai potolit şi omul şi-a venit mari în fire. A început să *uite* puţin — adecă a intrat din nou în rânduiala cuminte şi normală a firii — care nu sacrifică nici odată realitatea în hatârul visului şi iluziei. Ei bine, câte deşertăciuni şi nemernicii nu a scos durerea la mal din stră-

fundurile sufletului — aşà cum scoate furtuna scoicile mării pe ţărm — vin'o tu predicator şi toarnă binecuvântarea mângăierii şi strecoară în inimă grăuntele de adevăr, în locul mincinoaselor închipuiri pe care le-a expulzat durerea pentru un moment, ca să nu se mai întoarcă odată cu acel reflux — care în clipe de durere — poartă numele de *resemnare*.

Câte cerbicii şi trufii nu am văzut frângându-se şi făcându-se praf în preajma unui cosciug! Predicatorul vine la timp să fâlfâie înaintea celui răpus de durere, stindardul nădejdilor creştine.

In felul acesta vom şti cui predicăm — căci vom şti ce minţi, ce simţiri, ce conştiinţe şi ce puteri de voinţe ne stau înainte — adecă vom şti cu ce *rezistenţe sufleteşti* avem să ne luptăm şi deci cu ce arme trebue să ne echipăm.

Preotul deci e chemat să predice fraţilor lui frumseţea şi realităţile unei vieţi pe care el n'o cunoaşte numai *teoretic* şi *profesional* ci experimental — ceeace înseamnă că trebuie să aibă el însuşi ceeace vom numì *competenţă spirituală*, iar din punctul de vedere al *obiectului* asupra căruia îşi proiectează *competenţa lui spirituală* — trebuie să aibă şi o *largă competinţă umană şi socială* — adecă să poată descifrà fără greutate sufletul omenesc, atât de variat şi de complex.

El trebuie să predice bogaţilor şi săracilor, învăţaţilor, negustorilor, industriaşilor şi plugarilor — bărbaţilor şi femeilor, mamelor şi copiilor, că viaţa e cu atât mai vrednică de trăit, cu cât e mai adânc spiritualizată adecă mai aproape de Dumnezeu cu sufletul ei.

Filosofului cu mintea umbrită de indoeli trebuie să-i cunoască slăbiciunile sistemului, ca să-i poată demonstrà inutilitatea filosofiei care aduce amurguri în viaţă în loc de răsărituri şi care stinge bucuria de a trăì şi seacă sănătosul optimism al aspiraţiilor ideale.

Bogatului îi va pune la îndemână ogoarele pe care avuţia lui poate rodì şi pentru vecinicie, indicându-i funcţiunile morale pe care le poate aveà capitalul lui

material, exemplificându-i că sunt capitaluri materiale care pot şi trebuie să creeze *rente spirituale.*

Săracului îi va turnà în suflet nădejdea care se leagă de munca dârză şi cinstită, arătându-i că şi pentru el sunt înălţări în lumea aceasta, în care chipul smereniei care luptă e mai rar şi mai frumos, decât chipul trufiei care trândăveşte.

Negustorului îi va spune că orice poate vinde în lumea aceasta — numai *conştiinţa nu* şi că ori ce poate cumpără numai *păcate* să nu cumpere. Că din toate darurile lăsate de Dumnezeu *sufletul* nu se poate negocià, căci el e un bun *inalienabil*, pe care trebuie să-l încredinţăm odată, măcar dacă nu împodobit de prea mari virtuţi, cel puţin simplu şi curat cum ne-am născut cu el.

Pe industriaş îl va povăţuì să fie şi lucrător de unelte de rai — căci armele răsboiului sunt turnate în arsenalele iadului — şi lumea nu trăeşte pentru ucidere ci pentru nemurire, prin virtuţile răbdării care crează.

Plugarului îi va pune în faţă brazda nouă şi atât de nearată a sufletului care trebuie însămânţat cu virtute, pentrucă zadarnic sporesc lanurile, dacă nu cresc şi sufletele oamenilor.

Bărbaţilor şi soţiilor le va spune, că există şi o paternitate şi o maternitate spirituală — care se exercită prin *cultura* şi *educaţia* pe care o dau copiilor.

Iar copiilor le va şoptì, că ei sunt şi fii ai lui Dumnezeu şi deci fraţi ai Mântuitorului pe care trebue să-l iubească cu toată iubirea cu care-şi iubesc părinţii şi fraţii lor după trup.

Iată câtor categorii de oameni — are să predice preotul; şi cât de greu lucru este acesta — se vede din multiplicitatea firilor şi diferinţele de naştere, de cultură, de mediu şi de aspiraţii, care fac din masa credincioşilor un teren atât de eterogen şi care trebue lucrat cu metodă, cu tact, cu răbdare şi cu pricepere, ca ei să se poată armonizà în ritmul imperativelor Evangheliei şi aspiraţiilor eterne ale vieţii.

Preot Dr. Gr. Cristescu.

(Urmează).

Clipe de reculegere.

„Incetaţi de a face rău".

(Isaia 1, 16.)

Sub zăpada din Februarie se pregăteşte haina primăvăratică a pământului. *Natura doreşte viaţă.* Viaţă nouă în iarba uscată a câmpului! Viaţă nouă în mugurul amorţit al lăstarului! Viaţă nouă în omul primenit prin baia botezului! De ce oare are loc moartea în mijlocul unei naturi dornice de viaţă? Nu e moartea un rău dăunător vieţii? Nu. Natura, nu poate dăinui decât înoindu-se neîncetat! Simţi şi tu, cetitorule, şiroiul de înoire trecând prin tine dela Hristos spre fraţii tăi, spre omenirea întreagă?

Priveşti *Natura?* O vezi că *iubeşte viaţa?* Te întrebi îngândurat: de ce au loc ciclonii şi cutremurile? Nu cercetà aceste legi. Cutremurele şi ciclonii, blocurile de gheaţă şi curenţii de apă fac parte din ordinea naturei. Nu te minunà dar, că Dumnezeu a îngăduit răul în lume, fiindcă planurile Lui de bunătate se aduc la îndeplinire printr'o ordine, pe care noi n'o înţelegem. Tu crezi că, «dacă Dumnezeu e bun, se contrazice El prin fenomenul răului fizic în lume? Nu. Pentrucă răul fizic şi moral s'a produs în lume prin abuzul libertăţii omeneşti, este deci o consecinţă a răului moral sau a păcatului. Dumnezeu admite răul fizic, ca orice rău în genere, fiindcă răul cuprinde în germene puterea binelui; poate vindecà pe oameni de păcate, să-i îndrepte la cele bune». (Clement Alexandrinul.)

Aveà dreptate Rosseau când scrià în «Emil» al său: «Omul care n'ar cunoaşte durerea, n'ar cunoaşte nici înduioşarea omenirei nici dulceaţa compătimirii; inima lui n'ar fi mişcată de nimic, el n'ar fi sociabil, ar fi un monstru printre semenii săi». Socoteşte dar de ce a lăsat Dumnezeu, ca neapărat răul să însoţească binele! *In natură nu este nedreptate.* Cum? Când cei mai buni oameni pier în răsboiu, când cei mai iscusiţi şi mai

abili lucrători pier în accidente, asta înseamnă, că nu e nedreaptă natura? Câţi oameni buni n'au murit în deraierea dela Vintileanca? Da. Dar nu natura e vinovată de nebăgare de seamă a oamenilor. «Suferi pentrucă eşti în neregulă, pentrucă ai călcat legea fiinţei tale, şi dacă vrei să scapi de suferinţă, numai decât sau mai târziu, trebue să intri cu orice chip în regulă». Nu în natură sau în Dumnezeu e origina răului, ci în creaturi. Dumnezeu a făcut toate fiinţele bune, dar fiinţele cele mai înalte au fost înzestrate cu putere de a alege. Ele puteau, să aleagă între ascultarea şi neascultarea de Dumnezeu. Intre fiinţele cele mai înalte, satana din voe liberă a ales neascultarea. Şi, fiindcă totul a fost creat de Dumnezeu şi diavolul s'a făcut singur autorul căderii — dela Dumnezeu — atât pentru el cât şi pentru alţii, cu drept cuvânt sfânta Scriptură numeşte pe aceea cari rămân în cădere, fii ai diavolului şi îngeri ai celui rău». (Irineu, în: «Advesus Haereses».) Putem dar să ne întrebăm: De ce a părăsit satana binele şi de ce Adam a ascultat de satana? Fiindcă, şi unul şi altul, puteau alege între bine şi între rău. Deci dacă cel dintâi om a ales răul, tot neamul omenesc a călcat pe urmele lui. Ce piatră de poticnire pentru multe suflete! De ce să suferim noi pentru greşalele înaintaşilor? Pentrucă am moştenit dela ei şi cele bune şi cele rele. Dacă moşteneşti numai rele, eşti ameninţat să dispari prin tine singur sau prin urmaşii tăi. Alcoolicii, sifiliticii, epilepticii dispar prin faptul că nu lasă moştenitor. De aceea Isaia strigă în mijlocul lui Israil: *«Incetaţi de a face rău»*. Acesta e îndemnul progresului moral. Fiţi buni cu toţi îndeamnă apostolul, iar pentru Tagore, a fi bun înseamnă a trăi viaţa tuturor. N'ai nici o grijă. «Răul nu poate, să oprească viaţa din cursul ei şi ca un tâlhar de drumul mare, să i răpească avutul. Răul trebue să evolueze necontenit spre bine, el nu poate sta în loc, să lupte împotriva universului. Dacă răul cel mai mic ar puteà să rămână undeva nestânjenit, el s'ar vârî şi ar roade existenţa, până în ul-

timile ei rădăcini. Dar, aşà cum e omul, nu poate crede serios în rău, cum nu poate crede, că strunele dela vioară ar fi făcute numai, ca să tortureze simţurile cu sunete disarmonice, deşì cu ajutorul statisticilor s'ar puteà dovedì matematic, că ele produc mai multe scârţâeli decât sunete melodioase şi că la un violonist bun există mii de violonişti fără îndemânare» (Tagore, în «Sadhana»). Zadarnic suspini după lumea fericirilor închipuite de fantazia ta! «Dumnezeu nu face ceeace ar fi putut să facă, sau ceeace am fi gândit noi, ci aceea ce singur voeşte, conform raţiunei sale prea înalte. Dar ceeace a făcut El corespunde şi conlucră la perfecţiunea întregului, căci, altfel, lumea n'ar puteà fi lucrarea lui Dumnezeu, căci El, ca şi spiritul omenesc, poate produce numai ce e apropiat şi înrudit cu sine». Răul dar nu este opera lui Dumnezeu, ci opera liberă a omului căzut în păcat. Nu Dumnezeu e vinovat că omul a căzut din cinstea de a fi «gloria universului». Cu tot dreptul ripostează senatorul francez Legouvé: «Dumnezeu, n'ar fi Dumnezeu, adică fiinţa dreaptă şi bună, mai presus de orice, dacă ar fi dat omului viţii mai puternice decât omul! Inţeleg fatalitatea suferinţii, dar nu cred în fatalitatea răului moral». De aceea, în loc să cârtim pentru relele câte vin asupra noastră, învinuind pe Ziditor, să ne întoarcem mai bine la îndemnul prorocului: «Incetaţi de a face rău» şi vom vedeà noi singuri cum răul — după vorba lui Tagore — se va refugià într'un ungher şi va sfârşì prin a măcinà existenţa fiinţei, care şi l-a luat de tovarăş.

Nu Dumnezeu e vinovat de certurile dintre noi, nici de desfrâul oraşelor, nici de întunerecul şi libetinajul satelor, nici de materialismul societăţii, nici de tâlhăriile fără număr din ţară, nici de risipa neruşinată a luxoşilor, nici de orbirea cârmuitorilor, nici de scepticismul tineretului. Dumnezeu nu poate iscălì viţiile oamenilor. Providenţa Lui nu cunoaşte protecţia unor astfel de legi. Creaţiunea Lui reprezintă bunătatea şi înţelepciunea lui Dumnezeu manifestate în afară, dar

lucrarea liberă a făpturilor a făcut dintr'o lume ideală un iad.

Ne trebue o cugetare comună pentru o lume mai bună. Şi nici cugetarea nu o putem căpătà, nici lumea nu o putem vedeà altfel decât este, decât săpând în inimi sfatul:

«Incetaţi de a face rău».

Pr. A. C. Cosma.

Cum vede un iezuit problema reunirii bisericilor creştine.

E cunoscut de toată lumea, că, dornice de a scăpà de vina desbinării ce aproape de un mileniu apasă conştiinţa creştinătăţii, o seamă dintre bisericile creştine de azi au pornit o mişcare pentru restabilirea unităţii originale a Bisericii lui Isus Hristos.

«Revista Teologică» a urmărit cu atenţiune, întrucât i-a fost posibil, tot ceeace s'a scris în legătură cu această problemă. Nu ne-a fost dat însă până acum să putem înregistrà şi părerea oficialităţii romano-catolice cu privire la mişcarea în chestiune. Ştim din spicuirea puţinelor reviste ce ne vin din străinătate, că papa Benedict al XV-lea, la învitaţia ce i s'a făcut din partea «Alianţei mondiale pentru înfrăţirea popoarelor prin biserici» de a participà la Congresul convocat de dânsa în vara anului 1918, s'a mulţumit să răspundă cu o scrisoare de îmbărbătare fără să preciseze punctul de vedere al bisericii ce conduce, în legătură cu această chestiune.

Aceeaşi atitudine a luat-o Scaunul papal şi faţă de învitaţiile de a participà la lucrările «Conferenţei mondiale pentru credinţă şi organizaţie» (World Conference on Faith and Order). Aceasta pe motivul că o problemă ca cea de sus n'ar fi corect să se rezolve pe cale de discuţii într'un conciliu bisericesc, cu o ordine de zi stabilită de mai nainte.

Nouă ni se pare însă că preasfinţitului dela Roma nu i-ar plăceà asemenea discuţii, pentrucă ele uşor ar puteà face lumină în jurul mult pretinsului drept de supremaţie jurisdicţională asupra Bisericii întregi, cauza primordială a desbinării creştinătăţii.

Iar când în Maiu, anul trecut, unul din capii bisericii protestante scandinave N. Söderblom, invitat de universitatea din München, a venit să țină în acest oraș catolic din Germania protestantă câteva conferințe asupra necesității și posibilității reunirii bisericilor creștine, presa catolică germană nu s'a sfiit să-i impute acestui stâlp al mișcării unioniste subiectivismul dogmaticei luterane, cu care și-a împestrițat conferințele și să strige în gura mare în contra interconfesionalismului profesat de matadorii acestei mișcări, fără ca — după cât știm — să fi îndrăsnit chiar și numai unul dintre reprezentanții catolicismului german să preciseze punctul de vedere al bisericii sale în legătură cu această problemă.

Iată însă că în Nrul 3—4 de pe Decemvrie 1923—Ianuarie 1924 al revistei «Stimmen der Zeit» ce se tipărește la Freiburg i Br. și e redactată de călugări iezuiți din München, unul din aceștia, pater M. Reichmann, ocupându-se într'un articol de problema reunirii bisericilor creștine, dă totodată și indicii cu privire «unica deslegare naturală și norocoasă», ce ar fi să se dee acestei probleme.

Dând în numitul articol expunerea în ordine cronologică a evenimentelor mai însemnate în legătură cu mișcarea unionistă, pater Reichmann nu se sfiește să accentuieze, că desbinarea creștinătății în confesiuni și secte a fost o necesitate, o binefacere, un fapt voit de însuși Mântuitorul, ca prin aceasta biserica Lui cea unic adevărată, — *biserica romano-catolică de azi* — să se poată arătă cu atât mai vârtos una, sfântă universală și adevărat apostolică, cu cât mai multe sunt bisericile «schismatice», ce s'au desbinat de ea. Și dacă acest fapt al desbinărilor a fost voit de însuși întemeietorul Bisericii creștine, bunul pater crede că toate sforțările veacului al XX-lea, de a restabili unitatea originală a Bisericii sunt zadarnice. Acesta a fost și motivul, care l-ar fi îndemnat pe papa Benedict al XV. să nu-și trimită delegatul său la amintitul congres din 1918.

Puține speranțe leagă Pater R. și de rezultatele adunării generale a amintitei conferințe mondiale pentru credință și organizație, convocată pe Lunia primă din Maiu 1925, oricât de realizabilă i s'ar păreà cuiva această adunare, dată fiind propaganda ce i se face în Anglia și America și chiar dată fiind toată dărnicia bogătanilor englezi și americani, aderenți ai miș-

cării unioniste; adecă chiar dacă s'ar puteà întrunì plănuita adunare generală, Pater Reichman şi tovarăşii săi cred că scopul ei principal, acela de a aflà posibilitatea restabilirii unităţii originale a Bisericii creştine, şi a adunării tuturor creştinilor într'o singură Biserică universală, una şi nedespărţită, cu aceeaşi credinţă şi organizaţie, n'ar puteà fi realizat niciodată.

Dar cea mai mare greşală o comit iniţiatorii mişcării unioniste atunci — crede vrednicul apărător al papalităţii — ***când presupun*** că unitatea Bisericii vizibile, întemeiate de Isus Hristos, ***s'ar fi destrămat deodată cu separarea schismatică a Răsăritului de Roma***, pe vremea lui Fotie şi Mihaiu Cerularie, ori chiar şi numai din timpul reformaţiunii veacului al XVI-lea şi că dela acest timp nici una din aşà numitele biserici creştine, deci nici cea romano-catolică de azi, nu se poate identificà cu tot dreptul pe sine cu aceà una sfântă sobornicească şi apostolică biserică originală, purtând fiecare din ele o pată mai mult sau mai puţin pronunţată a abaterii dela dânsa. Pentrucă — aşà ni se dă să înţelegem, — biserica romano-catolică de azi este ea însăşi originala una sfântă sobornicească şi apostolică alui Isus Hristos. De aceea Pater Reichmann, ca vrednic membru al ordinului său şi apărător al ideei ce a stat la leagănul acestui ordin, nu vrea să admită nici măcar atât, ca reprezentanţii creştinătăţii întregi să discute şi examineze, care dintre formele de azi ale creştinismului este mai aproape de cel original, pentruca curăţită de ceeace urgia vremurilor i-a imprimat, această formă să fie acceptată de toată lumea, ci recomandă însuşi, «lipsit, se înţelege, de orice preocupări confesionale» ca singurul drum «simplu» şi «natural», menit să ducă pe toţi creştinii la uniune într'o singură biserică, ***«revenirea tuturor la una şi niciodată despărţita biserică catolică, cea zidită de Petru şi condusă de urmaşul lui de azi, papa dela Roma»***.

Atât şi nimic mai mult. Deci... foarte «simplu» şi «foarte natural», din punct de vedere, catolic, iezuitic. Ne mirăm numai cum de creştinătatea, care de aproape un mileniu se frământă, vrând se afle calea care s'o scoată din impasul în care a adus-o orgoliul preasfinţilor urmaşi ai lui Petru de pe vremuri, n'a înţeles până acum această soluţie şi nu vrea să o înţeleagă nici azi.

V. Lăzărescu.

Cine este şi unde este Hristos pentru tine?[1]

A murit unul pentru toţi.
II. Cor. 5, 14.

Iubiţi Creştini şi Fraţi!

Acum vre-o şaptezeci de ani, într'un oraş mare din Apus se ridicà un palat grandios. Sute de lucrători coborau şi urcau schelele până la înălţimea caturilor, nădăjduind să prindă dela această lucrare o fărâmă de fericire pământească. Dar vecinicul duşman al acestei fericiri pământeşti, nenorocirea, pândià ocazia să se răsbune. La un moment s'aude o trosnitură, apoi un bubuit surd şi înfundat, urmat de vaiete sinistre. Se rupseseră schelele şi sub ele au îngropat pe muncitori, adormind pe mulţi pentru vecie.

Dar sus de tot a rămas cumva un rest de schele. Şi iată că de o scândură slabă atârnau doi lucrători. Scândura se încovoiase tare şi ameninţă să se rupă sub povara amândurora, şi ajutor la iuţeală nu li se puteà da. Lumea de jos aşteptà cu inima îngheţată de groază să vadă sfârşitul acestor bieţi nenorociţi, când surprind următorul schimb de cuvinte: «Prietene, zise cel mai bătrân, tu eşti june şi n'ai pe nimeni, care să rămâie pe drumuri, dar eu sunt tatăl alor şase copii, — te rog lasă de scândură»; — «E adevărat», răspunse celălalt şi-şi desfacù mânile, prăbuşindu-se cu iuţeală fulgerătoare. Lovitura ce-a primit, a fost aşà de puternică, că moartea i-a stins îndată scânteia vieţii. Dar prin moartea lui, a fost salvat celălalt.

Şi cel mântuit îşi da limpede seama, că fericirea de-a fi teafăr în mijlocul familiei sale, o datoreà jertfirii de sine a tovarăşului său, de aceea drept recunoştinţă la căpătâiul celui mort a aşezat o cruce simplă de peatră, dar pe care a gravat cuvinte simţite, cuvinte de aur: «Acesta a murit pentru mine».

[1] Predică rostită în catedrala din Sibiu, la ziua Inălţării sf. Cruci, 1923.

Câţi trecători nu s'au oprit şi nu se opresc şi azi adânc impresionaţi în faţa acestei cruci, şi câţi nu pleacă de acolo asaltaţi de-o furtună de gânduri! Şi dacă am trece chiar şi noi prin acel cimiter, n'am puteà face altceva, decât că ne-am oprì înfioraţi, emoţionaţi în faţa acelor cuvinte izbitoare, şi deodată am vedeà înainte un om care se jertfeşte, ca să fericească pe altul. Şi s'ar găsì poate între noi unii, cum se găsesc şi între alţii, cari ne-am transpune cu sufletul chiar în locul acelui fericit tată alor şase copii, trecut prin fiorii morţii, şi poate că pentru scurtă vreme am puteà simţì, ce-a simţit el când a aşezat crucea, şi ceeace aşi dorì eu să simţiţi, azi, toţi, câţi sunteţi de faţă.

Iubiţi Creştini şi Fraţi!

Ştiţi ce mă miră pe mine? Că în faţa noastră a tuturora stă o cruce, care poartă acelaş text scris cu sânge nevinovat: «A murit pentru noi!» Trecem zilnic pe lângă ea, şi nimeni nu rămâne impresionat, nimeni nu se emoţionează, nu se opreşte! Şi stăm absolut în acelaş raport. Căci şi aici e un mântuitor, şi noi mântuiţi, şi aici suntem fericiţi — dar nerecunoscători, — şi unul care s'a jertfit, murind pentru noi toţi. Dar ce inimi de peatră! Arătaţi-mi unde-i monumentul, pe care suntem datori să i-l ridicăm noi? Căci crucea aceasta El şi-a ridicat-o. Unde ne e iubirea, cu care să răsplătim iubirea Domnului Isus Hristos cu care s'a jertfit pentru noi?

O, Doamne, iartă-ne păcatele!

Monument? — Dar ce fel de monument? Şi de ce? Aşà m'ar întrebà poate cei mai mulţi. Şi au tot dreptul să mă întrebe aşà, pentrucă goana după fericire rău înţeleasă nu le dă răgaz să vadă, că această fericire nu e întreagă, că pe acest pământ nu ajunge decât la sfârmituri de fericire şi la acestea primejduindu-şi viaţa la tot pasul şi chinuit în fiecare clipă de teama de moarte. Ei n'au avut vreme să afle că Hristos este adevărata noastră fericire, că singur Hristos ne dă

adevărata fericire şi că ne-a şi dat-o de mult prin moartea sa pe cruce pentru noi. De aceea trebue să-i ridicăm monument, monument mai tare decât arama, făurit din propria noastră viaţă, curăţită de tot ce este stricăcios.

O, dar iubite creştine şi frate, surprind un gest de displăcere şi de protestare pe faţa ta? Crezi poate, că afirm ceva, ce e nevrednic de-un om din veacul luminii? Crede-mă că lumina noastră e o lumină pe din afară, pe când înlăuntrul nostru, vai, cât e de mare întunerecul! Iată ce nu băgăm noi în seamă, şi tocmai din pricina ei n'ajungem la adevărata fericire. Fă să fie lumină înlăuntrul tău, iubite frate! Şi ca să poţi aceasta, pune-ţi întrebarea: *Cine este Hristos pentru mine?* şi-apoi: *unde este Hristos pentru mine?* Şi cugetă adânc şi mult oprindu-te pentru o clipă în faţa crucii de pe Golgota. Atunci când vei răspunde drept, vei vedeà! Atunci vei simţì care este adevărata fericire! Atunci vei simţì în faţa crucii Domnului, ce-a simţit acel tată alor şase copii, când a aşezat crucea cu aceà inscripţie mult grăitoare! Şi atunci, nu vei mai aveà nici un gest de protestare la cele spuse de mine, ci-mi vei da dreptate.

Iubite creştine şi iubite frate, nu te uimì c'am zis să-ţi pui întrebarea: cine e Hristos pentru tine, — n'ai de ce! Căci nu vreau să spun, că nu ştii cine e Hristos; nu mă îndoiesc că vei şti să spui foarte multe; vei şti să-mi spui cine a fost El pentru păgâni, pentru Greci, pentru Evrei, cine pentru creştini; — dar nu aceasta are preţ pentru fericirea ta, ci aceea: cine este El pentru tine, pentru sufletul tău, pentru viaţa ta, pentru casa ta. Nu «cine-mi zic mie oamenii că sunt» a fost important pentru Mântuitorul şi pentru fericirea Apostolilor, ci «cine-mi ziceţi *voi* că sunt». Căci dacă tu nu ştii, ori n'ai avut timp să te gândeşti, că Isus Hristos, Domnul s'a pogorît din slava Sa, umilindu-se până la asemănarea noastră omenească, pentruca să te înalţe pe tine şi casa ta; că a suferit osteneală, arşiţă, neajunsuri, ca să te afle şi pe tine şi pe cei din casa ta, ca

să-ţi îndulcească amarurile vieţii tale; că a suferit lovire, batjocuri dela semenii tăi trufaşi, ca să te cruţe pe tine de ele; şi la urmă s'a jertfit pe sine, a murit pe cruce, — pentruca să te scape pe tine de frica morţii şi să-ţi dăruiască viaţă veşnică, — cum vei aşteptà să te simţi deplin fericit? Doar fericirea nu stă în grămada ta de aur; ea-ţi aduce grije şi frică; şi nici în mărirea ta de o zi, care-ţi aduce invidie şi duşmănie. Fericirea ta stă în pacea şi mulţumirea sufletului tău, — şi acestea ţi le dă Isus Hristos.

Deci Isus Hristos e fericirea ta, înseamnă-ţi-o bine în inima ta, şi caută această fericire.

Dar vezi acum, tocmai ca să dai de ea, trebue să te întrebi: Unde e Hristos pentru tine? Căci şi aici puţin ajută de vei şti, că Isus Hristos, Domnul şi-a petrecut viaţa omenească acum vre-o 2000 de ani şi c'a fost prin Palestina, iar acum este în cer şi este şi pe pământ; ci este important pentru fericirea ta să ştii, că El este aproape de tot de tine, că este chiar lângă tine, şi că îndată ce te vei oprì lângă crucea Lui şi vei fi în stare să ceteşti acele litere de sânge nevinovat, cari îţi vor arătà că El a murit pentru tine, se va face simţit şi ajutorul deci văzut. Vei simţì o mână caldă binecuvântându-te, conducându-te, ajutându-te, înveselindu-te, îmbărbătându-te şi luminându-te — acasă, la birou, în fabrică, în atelier, la plug, la coasă, la şcoală, la afaceri, la drum şi în tot locul şi timpul. Şi cu cât vei ascultà mai mult glasul Lui şi vei urmà sfaturile Lui — pe cari şi azi le vei găsì prinse în graiu omenesc pe paginile dumnezeeştilor evanghelii, pe care nu pregetà să le ceteşti cât mai des, — vei simţì cum vine mai aproape şi mai aproape, până-l vei găsì acolo, unde trebuià să-l fi aflat de mult: în inima ta. Atunci când vei cunoaşte deplin cine este Hristos pentru tine, vei găsì adevărata fericire desăvârşită, care nu te trece prin primejdii de moarte, ci dimpotrivă te duce dela viaţă la viaţă!

Simţi, că este aşà! Spune-mi atunci iubite creştine şi frate şi iubită creştină şi soră, ce te mai opreşte să

ridici monumentul cu care eşti dator marelui tău binefăcător? Ciopleşte, curăţă, imobilează viaţa de aici cu ajutorul evangheliei Domnului aşà fel, ca de pe fiecare faptă a ei şi în fiecare clipă să se vadă, că înţelegi scriptura de pe Crucea Domnului, că nu poţi trece nepăsător pe lângă ea, ba mai mult, că porţi ranele şi crucea Lui în inima ta, — şi de pe care monument al tău omenimea să citească: «Opriţi-vă şi meditaţi în faţa Crucii Domnului; Hristos e fericirea noastră, — că Hristos este celce a murit pentru noi, şi mai ales care a înviat şi pentru noi» şi să sfârşeşti acest monument cu cuvintele Ap. Pavel: «Cine ne va mai despărţì pe noi de dragostea lui Hristos?» [1] Amin. **Gh. Maior.**

MIŞCAREA LITERARĂ.

Die Bogomilien in ihrer geschictlichen Entwicklund (teză de doctorat în teol.) de *Iordan A. Ilić* Sk. Karlovci, Serbische Klosterdruckerei 1923. Pag. 91. — Problema care preocupă pe tinărul învăţat sârb nu este nouă. Ea are însă destule laturi neluminate, pentruca reluarea ei de cătră istorici să nu însemneze un lucru inutil.

Pentru noi, în deosebi, problema prezintă o deosebită importanţă, întrucât ne luminează multe ascunzişuri ale vieţii noastre religioase, ne descopere originea multor credinţe, obiceiuri şi tradiţii populare şi ne explică naşterea unei literaturi întregi cu care, durere, norodul nostru dela sate se nutreşte încă şi astăzi în mare măsură. Căci Bogomilismul, cu învăţătura sa bizară, venind din indepărtatele ţări ale orientului fantastic, a pătruns până la noi, altoindu-se puternic în tulpina vieţii religioase şi culturale a masselor noastre populare.

Studiul dlui Iordan A. Ilici cuprinde o foarte clară şi documentată expunere a istoriei acestei secte, dela cele mai îndepărtate origini ale ei, până la topirea ei târzie în marea mohamedanismului. [2] Vastul material bibliografic, consultat de autor cu o iscusinţă demnă de remarcat, îi împrumută studiului o deosebită amploare şi un pronunţat caracter ştienţific. *N. Colan.*

---

[1] Rom. 8, 34, 35.

[2] El nu atinge laturea dogmatică a chestiunii. Interesul lui e pur istoric.

Credinţă raţională. (Vernünfitiger Glaube.) Lucruri vechi şi nouă cu privire la problema religioasă, de Dr. în teologie *Arnold Rademacher* profesor de teologie în Bonn. Freiburg in Breisgau 1923, Herder, pag. 224. Grundzahl 3·60. — Este o carte de sinteză, care urmăreşte pe terenul teologiei mişcările religioase, păstrând la suprafaţă, în lumină clară, patrimoniul de învăţătură al bisericei creştine, cu gândul de a face să răsbată din sfera principiilor teologice în viaţa de toate zilele. Autorul caută să niveleze prăpastia, ce s'a creat şi este încă în progres între creştinism şi viaţa trăită, nu prin compromisuri cari slăbesc reciproc, ci prin unitatea de legătură firească dintre credinţă şi progresul ştientific, în vederea formării unei culturi creştine. De sine înţeles totul este privit prin prisma de vedere catolică, dar, cu rezervele cuvenite, cartea dă orientări preţioase oricărui cetitor.

*

Catehetica de *Dr. Heinrich Mayer*, profesor de şcoală superioară în Bamberg, Feiburg 1924, Herder, pag. 180. G. M. 2·50. — Cartea uneşte înălţimea de învăţătură a teoreticianului cu practica catehetică. Expunerea învăţăturei şi tratarea ei metodică sunt pline de viaţă. Autorul a urmărit şi pune la îndemână o bogată literatură catehetică.

Toate problemele de pedagogie religioasă sunt atinse; cele mai de seamă sunt tratate în special. Expunerea învăţăturei morale pozitive se face mână în mână cu analiza şi adâncirea psihologică a istorioarelor biblice; alături de propunerea învăţăturei religioase stă planul de învăţământ ca şi metoda. De dragul noutăţii nu dă dispreţului mijloacele, cari au dat un succes în trecut.

La începutul cărţii se face o escursiune asupra începutului şi desvoltării cateheticei din cele mai depărtate vremuri până în prezent. In 18 capitole urmează teme cari lămuresc teoria şi practica învăţământului religios. Intr'un capitol «Religiunea şi sufletul» sunt analizate condiţiile religioase şi psihologice ale catehizării, iar încheierea cărţii o face un număr de exemple asupra felului de tratare a unităţilor, în lecţiuni practice.

Cartea poate servì orientări preţioase cateheţilor începători, şi îndemnuri nouă pentru cei cu îndeletniciri mai vechi.

*

Arheologia biblică de Dr. *Edmund Kalt* profesor de seminar în Maiz, Freiburg 1924, Herder, p. 158, G. M. 2·30. — Este un manual practic pentru studenţii în teologie. Dă orientări scurte dar clare, ţinând seamă de noile descoperiri arheologice din Egipet şi Azia mică. Celce vrea să înţeleagă Sfânta Scriptură trebue să cunoască ţara despre care se istoriseşte

acolo, să cunoască poporul israiltean, cu particularităţile lui, cu lumea ideilor de care se călăuzeà, cu legile lui sociale şi morale, cu cultura şi cultul său religios şi cu raporturile lui faţă de neamurile păgâne.

Cuprinsul cărţii îmbrăţişează Palestina şi locuitorii ei, antichităţi private: hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, familia, ocupaţiunea locuitorilor ca agricultori, industria, arta şi negoţul; apoi constituţia ţării în diferite perioade; dreptul privat şi personal, cu diferitele lui nuanţe; răsboiul şi armata, partide şi secte; antichităţi religioase: locurile sfinte, menite pentru cult, personalul cultului religios, lucrările şi timpul săvârşirii lui.

Cartea se încheie cu bogate indicaţii de literatură pe terenul arheologiei, pentru cel ce vrea să se orienteze în amănunte asupra unei probleme. Iară la urmă, registrul alfabetic uşurează mult orientarea asupra chestiunilor tratate.

Pr. P. Moruşca.

*

La Question religieuse en Tchécoslovaquie de *Em. Rádl* Praga. Ed. Gazette de Prague. 1922. Pag. 63 (format mic). — Broşura de faţă e o dovadă evidentă de hărnicia înţeleaptă cu care conducătorii republicei cehoslovace ţin să informeze străinătatea asupra tuturor domeniilor de viaţă publică din ţara pe care-o conduc. Această propagandă iscusită nu este egalată în tenacitatea şi metoda ei, decât doar de munca uriaşă pe care-o săvârşeşte harnicul popor cehoslovac.

Cehoslovacia este cea mai activă, cea mai «frământată» (în înţelesul bun al cuvântului) ţară dintre noile alcătuiri de stat de după răsboiu. Ea a trecut şi sub raport bisericesc, printr'o adevărată revoluţie, care-a creiat o nouă stare de lucruri.

Em. Rádl ne zugrăveşte această stare de lucruri ca unul care o cunoaşte până la temelii. O judecă dela distanţă, obiectiv; fără alte intenţii decât de a informà exact. De aci indiscutabila valoare a lucrării sale, mai ales pentru cititorul străin. Expunerea dovedeşte o extraordinară putere de sinteză şi o precizie de care nu e capabil decât omul de ştiinţă.

Dăm câteva crâmpeie din cuprinsul broşurei:

Catolicii formează cam 50—60 la sută din populaţia republicei. Majoritatea covârşitoare o dau Slovacii, cu o viaţă religioasă încărcată de superstiţii.

Cehii au fost în luptă necontenită cu papismul. După răsboiu reacţia a fost şi mai pronunţată. Motivele acestei reacţii au fost mai mult de ordin naţional decât religios. Catolicismul austriac a fost considerat în toată vremea drept cea mai formidabilă piedecă în calea desvoltării naţionale a poporului ceh.

Odată cu desrobirea politică a acestuia erà natural deci să izbucnească cu toată puterea şi revolta împotriva catolicismului. Ea a luat proporţii aşà de mari încât a determinat o adevărată sciziune bisericească. O mare mulţime de credincioşi s'au rupt de biserica romană, trecând în tabăra protestanţilor, sau, în cea mai mare parte, — organizându-se pe temelii ortodoxe (răsăritene) — *în biserica naţională cehoslovacă.* Intreaga orientare culturală în Cehoslovacia de azi e anticatolică.

Bisericile protestante din cuprinsul Republicei stau pe temelii naţionale. Desavantajul acestei situaţii consistă în faptul că ele duc o viaţă complect izolată.

Doctrina religioasă criticistă, «supraconfesională», a lui Masaryk încă are mulţi aderenţi, îndeosebi în clasa intelectualilor. Influenţa filozofiei actualului preşedinte al Republicei cehoslovace asupra întregei culturi din Cehoslovacia modernă, şi în special asupra celei protestante, este evidentă.

Sectele religioase, dela cele mai vechi până la cele mai nouă, încă sunt reprezentate. Fireşte mai ales în pătura orăşănească a populaţiei. Nu lipsesc nici liber cugetătorii alimentaţi între altele şi de falsa înţelegere a doctrinei lui Masaryk care este totuş un credincios.

Ne oprim aici cu cronica noastră sumară, pentru a promite cetitorilor noştri traducerea broşurei, care ne pune în fericita situaţie de a cunoaşte complect actuala fază a vieţii bisericeşti din ţara de care ne leagă o prietinie aşà de strânsă.

*

Vlahii şi Morlacii, studiu din istoria românismului balcanic de *Silviu Dragomir,* profesor univ. Cluj 1924. Pag. 136. Preţul: Lei 50·—. Cartea remarcabil de îngrijit tipărită în seria publicaţiilor institutului de istorie universală dela universitatea din Cluj, cuprinde expunerea largă a problemei: «Originea coloniilor române din Istria», pe care dl profesor S. Dragomir a desfăşurat-o, sumar, într'o recentă comunicare făcută la Academia Română (vezi Analele Acad. Române, seria III, tom. I). Autorul dovedeşte, cu un bogat material istoric, că Românii-*Vlahii* din ţinuturile Raguzei erau cunoscuţi încă din veacul al XIV-lea. Indeletnicirea lor de căpetenie erà păstoritul (documentele istorice îi numesc («turmarii») iar brânza «brence» valacă erà un articol foarte căutat în Raguza.

Năcazurile ce le-au avut cu republica raguzană i-au făcut să se răspândească şi prin Bosnia şi Herţegovina.

In acelaş veac apar în documentele istorice «Vlahii» sau *Morlacii* din Croaţia (Cap. II). Ei trăesc în «cătune» (de aici: «catunarii») şi sunt oblăduiţi de «cneji» după «legea» valacă.

Unii din aceştia se numiau chiari *voevozi*. Pentru Vlahii din Lica şi Velia, ca şi pentru cei «regali» (din regatul Croaţiei) autorul are titluri nouă. Tot aşà pentru Morlacii din Dalmaţia, a căror istorie e mai lungă şi cari îşi întind ramificaţiile (prin colonişti) până în Istria. Dl Dragomir dovedeşte că în afară de foarte puţine cazuri, în cari e vorba de Raguzani sau Italieni, «Vlachii» din documentele istorice sunt *Români*.

Pe de altă parte d-sa dovedeşte şi identitatea perfectă între Vlahi şi Morlaci. In această privinţă e pusă la contribuţie o serie întreagă de nume terminate în articolul masculin: Negulus, Deduluz, Draculus, Pasculus, Stanciul, Dragulus etc. Aceste nume se întâlnesc şi înainte de veacul al XIII-lea.

Toponimia (cfr. numele de localităţi Cornet, Loret, Negrişori) ne duce la acelaş rezultat.

Foarte amănunţit e tratată viaţa Vlahilor din ţinuturile amintite precum şi istoria împrăştierii şi slavizării lor. Cartea sfârşeşte printr'un capitol despre «problema originei Vlahilor şi Morlacilor».

Harta dela sfârşit uşurează citirea cărţii, care luminează în chip strălucit una dintre cele mai obscure laturi a istoriei noastre naţionale.

*

Fragmente din cronica sârbească a lui George Brancovici, de *Silviu Dragomir*, profesor la universitatea din Cluj. Bucureşti «Cartea Românească» 1924 pag. 70. — Istoria neamului românesc de dincoace de Carpaţi e săracă în izvoare proprii. Şi dl Silviu Dragomir arată aşa de lămurit, în prefaţa cărţii de care ne ocupăm, pricina acestei stări de lucruri.

Ea trebue căutată în faptul că «robia politică îndelungată n'a dat posibilitate strămoşilor noştri să fixeze, în monumente scrise, partea de luptă şi frământări cari ar fi meritat să fie veşnicite».

Dar aceeaş pricină are şi darul de a împrumutà o deosebită importanţă operei dlui Dragomir, care prin publicarea — în original şi în traducere românească — a fragmentelor cronicăreşti privitoare la viaţa mitropolitului ardelean Sava Brancovici, a adus o preţioasă contribuţie la sporirea izvoarelor istoriei noastre naţionale.

Extrem de interesantele fragmente sunt precedate de o notiţă introductivă de câteva pagini, în care dl Dragomir face biografia autorului, «falsul despot» George Brancovici, zugrăvindu-i personalitatea de istoriograf, precum şi de câteva observări critice asupra valoarei cronicei celuice a fost «un entuziast apostol al unităţii slave».

*

La altarul neamului, cuvântări la sărbătorile naţionale de Dr. George Comşa, diacon, subdirector general în Ministerul cultelor şi artelor, Bucureşti 1924 pag. 56 preţul Lei 10·—.

Cu râvnă şi hărnicie, vrednice de luat în seamă, părintele diacon Dr. Comşa tipăreşte o nouă broşură, în care îşi strânge cuvântările la diferite serbări naţionale Unirei principatelor, Zece Mai, Ziua eroilor, Ziua onomastică a M. S. Reginei, Zilele de Naştere a M. S. Regelui, Principelui Moştenitor Carol, M. S. Reginei şi în sfârşit, cea de a 9-a cuvântare, la sfinţirea unui steag.

Preoţimea noastră găseşte în această carte însufleţire şi elemente potrivite pentru alocuţiile ce trebue să ţină la astfel de ocaziuni strinse într'un mănunchiu, cu dorinţa de a face un lucru bun. *P.*

*

Invăţământul public considerat ca bază a ordinei sociale de *W. G.*, în româneşte de *I. B.* Sibiiu Tip. arhid. 1924. Pag. 28. Broşura cuprinde un memoriu al eruditului teolog convertit dela catolicism la ortodoxie, W(ladimir G(uetté), cătră Thiers, fostul preşedinte al republicei franceze, în chestia reformei învăţământului din Franţa. Memoriul a purces din iniţiativa particulară a autorului şi nu e pus la cale de oficialitate. De aici temeritatea surprinzătoare a concepţiilor cari îi stau la bază.

Pentru formarea *oamenilor mari* e nevoe de un învăţământ bine organizat şi bine aplicat. Acesta «va fi mai bogat în rezultate decât toate sistemele socialiste şi economice trâmbiţate El are mai ales acel avantaj, că va reformà societatea fără a schimbà bazele actuale».

In consecinţă învăţământul public trebue reorganizat din temelii.

Principii: Invăţământul va fi *gratuit* şi *laic* în toate gradele, *obligator* în primul grad.

«*Gratuitatea* învăţământului este consecinţa cea mai imediată a *dreptăţii sociale*». El singur dă putinţa unei înţelepte selecţiuni a valorilor intelectuale şi morale. Sistemul privilegiilor sociale scoate din şcoale diplomaţi «din naştere» şi suie la conducerea societăţii nulităţile cele mai patente.

Laicitatea învăţământului va exclude din şcoală confesionalismul[1].

[1] Principiul e îndreptat mai ales împotriva congregaţiilor, cari creşteau în primul rând supuşi ai papei şi numai pe urmă a statului francez. W. G. nu e un aderent al *laicidismului* modern. Căci proiectul său complex de constituţie şcolară prevede anume, în art. 27, că «Duminecile şi sărbătorile recunoscute de stat, elevii din toate şcoalele vor fi conduşi în localurile de rugăciune indicate de familie spre a asistà la serviciile religioase şi la instrucţiile indicate de preoţii diferitelor culte». Tot atât de adevărat este însă că *atâta* numai nu ajunge.

Obligativitatea învăţământului *primar* nu atacă drepturile paternităţii. Căci dacă părintele n'are dreptul să stânjenească desvoltarea fizică a fiului său, cu atât mai puţin are dreptul să-l priveze de binefacerile culturii şi să-l ucidă prin ignoranţă. Statul e dator să ia în apărare drepturile celor mici.

Constituţia învăţământului public, alcătuită de W. G. prevede trei categorii de şcoale: 1. *primare* sau *comunale*, 2. *superioare* sau *districtuale* (pe judeţe) şi speciale (facultăţi) cu 2 ramificaţii: *a*) *teoretice* (cu secţiile literară, ştiinţifică, artistică şi agricolă-industrială), *b*) *practice* (medicina, farmacie, drept, militărie).

De altfel învăţământul e împărţit în secţii (ca la a) încă din gradul al doilea. Asta-i meteahma lui cea mai mare. Militarizarea complectă a învăţământului prin organizarea şcoalelor-cazărmi este deasemenea un principiu anti-psihologic, deci anti-pedagogic.

Reforma plănuită de autor a fost realizată în parte, dar n'a dat roadele aşteptate. De aceea proiectul său de constituţie şcolară are pentru noi mai mult o importanţă istorică. Memoriul cuprinde totuşi, în părţile sale introductive, şi consideraţii de o valoare permanentă. Îndeosebi cele despre gratuitatea şi obligativitatea învăţământului, cari nici astăzi nu sunt încă realizate complect. De aceea păr. prof. I(lie) B(eleuţă) a făcut un lucru bun dându-ni-le într'o frumoasă traducere românească.

N. Colan.

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Reforma calendarului. Calendarul bisericesc pentru Octomvrie, Noemvrie şi Decemvrie 1924, îndreptat de sf. Sinod al bisericii autocefale române, dispune *suprimarea* zilelor de 1—13 Oct. st. v.; astfel, după 30 Septemvrie v. se va trece la 14 Octomvrie (sf. cuv. Cosma şi Paraschiva). Amintirea Acoperirii Maicii domnului, sf. Ap. Anania şi următorii până la sf. mucenici Carp şi Papil se va face în 14 Octomvrie împreună cu pomenirea sfinţilor cuv. Cosma şi Paraschiva (în ziua de Marţi în loc de Luni). Tot în 14 Octomvrie se vor citi şi evangheliile rămase afară în urma îndreptării calendarului.

Pentru fixarea zilei de Paşti se menţine Păscălia bisericii ortodoxe de până acum, având a se stabili data în conformitate cu calendarul Iulian îndreptat. Astfel în anul 1925 lăsatul de carne pentru postul sf. Paşti va fi la 22 Febr., lăsatul de brânză la 1 Martie iar ziua sf. Paşti la 19 Aprilie. Înălţarea Domnului la 28 Mai, iar Pogorîrea sf. Duh la 7 Iunie. Toate săr-

bătorile cu date fixe în anul 1925 şi următorii rămân neschimbate la zilele lor de până acum şi toate orânduirile bisericeşti se susţin nealterate.

*

O sută de ani dela naşterea lui Avram Iancu. In zilele de 31 August şi 1, 2, 3 Septemvrie a. c. s'au desfăşurat, în cadre deosebite mărete, serbările pentru pomenirea lui Avram Iancu, Regele Munţilor, dela naşterea căruia s'au scurs o sută de ani. Un neam întreg, în frunte cu regele şi cu vlădicii săi a îngenunchiat smerit la mormântul aceluia, care a întrupat în viaţa sa de mucenic aspiraţiile noastre naţionale, luptele de desrobire politică ale strămoşilor noştri şi nădejdea lor în dreptatea care trebuia să vină.

Plaiurile munţilor apuseni, ce în atâtea clipe de răstrişte şi-au îmbiat ocrotitorul lor adăpost unui neam de iobagi, au fost de astădată teatrul unor serbări pe cari nu le-au egalat în proporţii externe şi însufleţire, decât doar recentele praznice dela Alba-Iulia şi Răşinari.

Valoarea lor adevărată, permanentă, o va da totuşi numai măsura în care spiritul de jertfă, cu care credem că s'au cuminecat participanţii la centenarul lui Avram Iancu, va trece în viaţă.

Pentrucă viaţa mucenicului nostru sărbătorit este o şcoală a *faptei.*

*

Cursurile de pedagogie religioasă dela Sibiiu. Cu gândul de a împrospătă unele cunoştinţe câştigate de cateheţii noştri pe băncile şcoalei şi a le da nouă îndrumări pentru o cât mai rodnică activitate pedagogică, Consistorul arhidiecezan a organizat la Sibiiu o serie de cursuri, la cari au participat peste 30 de profesori de religie din cuprinsul arhidiecezei. Cursurile au durat două săptămâni. Intre conferenţiari amintim pe I. P. S. Mitropolit Nicolae, Arhim. I. Scriban, Păr. prof. Dr. P. Barbu prof. O. Ghibu, prof. I. Nisipeanu.

Dacă la orientările înţelepte, pe cari le împărtăşesc conferenţiarii mai adaogăm şi lumina ce se desprinde din discuţiile libere ce se încing spontan între cateheţii cursişti, nu putem conchide decât că permanentizarea cursurilor anuale ar fi un lucru dintre cele mai folositoare.

*

Conferinţa internaţională a Federaţiei studenţilor creştini din Anglia. La High-Leigh s'a ţinut o conferinţă a soc. studenţilor creştini din Anglia, afiliată Federaţiei studenţilor creştini din toată lumea.

La această conferinţă au fost învitaţi dela fiecare Universitate din Anglia câte 4 studenţi, doi englezi şi doi străini. Studenţii români din Anglia, a căror Federaţie naţională este afiliată de 3—4 ani la Federaţia mondială, a fost reprezentată prin doi studenţi: d-ra H. Murgoci dela Universitatea din Bristol şi dl Berendei de la Universitatea din Londra.

Conferinţa a fost foarte interesantă şi cu folos pentru cei o sută şi mai bine de studenţi şi învitaţi ce s'au adunat şi cari au discutat într'o atmosferă foarte colegială probleme sociale cu caracter internaţional şi anume: Aspectul religios al internaţionalismului, Internaţionalismul şi Liga Naţiunilor, Internaţionalismul constructiv (pe bază naţională); Problema studenţilor străini în Universităţile engleze; Legături de prietinie între naţiuni şi între persoane etc.

Mai toţi participanţii erau convinşi şi au căutat să stabilească că adevăratul Naţionalism e unul dintre caracterele cele mai preţioase ce posedăm şi că scopul lui este ca ori ce Naţiune, ţară, oraş sau familie şi individ să dea maximum de contribuţie pentru civilizaţia mondială. Credem că singurul drum pentru regularea afacerilor internaţionale este prin Liga Naţiunilor, şi că răsboiul este negaţiunea morală a bunătăţei umane. Să ne străduim a face să înceteze cauzele ce duc la răsboiu ca: organizare proastă a alimentaţii, pământului, muncei, sentimente de egoism josnic personal, şovinism etc. etc.

S'au analizat unele dificultăţi, dar toţi au văzut că speranţa de îndreptare este în educaţia generaţiilor prezente şi viitoare. Cunoaşterea reciprocă, a naţiunilor ca şi a indivizilor, duce la înţelegerea mai clară a problemelor la sinceritate şi onestitate complectă, baza tuturor faptelor mari.

S'au atins şi probleme practice ca situaţia studenţilor streini şi s'au emis păreri cu privire la studenţii străini, cum să fie cât mai bine primiţi şi cu eficacitate în universităţile engleze.

Rezultatul Conferenţei a fost foarte îmbucurător. Ne-am simţit, mai puternici, şi am plecat mai cu curaj din schimbul de idei şi contactul cu atâta lume interesantă şi personalităţi. Pricepem mai bine acum problemele, când le-am văzut şi le-am atacat «dinăuntru» şi ne simţim în stare să distrugem prejudiţiile iraţionale şi stupide cari împedică progresul social în toate direcţiile. («Univ.»)

Helen Murgoci
Stud. III Bristol.

*

Congresul dela Velehrad. Dela 31 Iulie la 3 August a. c. s'a ţinut la Velehrad (Cehoslovacia) un congres, pentru unirea bisericilor. Membrii asociaţiei sunt slavi, mai ales catolici. Iar

tendința ei e mai mult de ordin național-politic, decât de ordin religios. Această tendință a eşit la iveală în deosebi la congresul dela Vehehrad (locul de odihnă vecinică a Sf. Metodiu, apostolul cehilor!) care a avut un pronunțat caracter panslav La congres au participat Cehi, Slovaci, Ruşi, Polonezi, Ruteni, Sârbi şi... Români greco-catolici (probabil din ordinul monseniorului Marmaggi). A prezidat Mgr. Marmaggi. Congresul s'a desfăşurat în atmosfera unui desăvârşit entuziasm național. Idealul care însufleţià măreaţa adunare a fost unitatea de rasă a celor prezenți. De aceea ponosticurile cu privire la rezultatul religios al congresului actual şi al celor ce se vor succede încă tot la câte doi ani, sunt foarte riscate. In orice caz recunoaşterea infalibilității papei din partea Ruşilor provoslavnici e foarte puțin probabilă, oricât a cochetat în timpul din urmă papa cu prea puțin regretatul Lenin şi cu tovarăşii săi. Cât despre Cehi, actuala lor orientare culturală e dea dreptul anticatolică, dupăcum aşà de lămurit o arată recenta broşură informativă a publicistului Em. Rádl: «La Question religieuse en Tscheloslovaquie» (vezi cronica literară din acest număr al Revistei Teologice).

*

Lupta împotriva „şcoalei fără Dumnezeu" în Statele-Unite. — Revista *Les Nouvelles religieuses* din Paris aduce interesante informații cu privire la recenta reacție ce s'a trezit în Statele-Unite împotriva aşà numitei şcoale «laice». Lupta pentru reîntegrarea învăţământului şi educației religioase în şcoalele nord. americane ia proporții tot mai mari. Pe lângă societățile vechi s'au format de curând instituții nouă, cari şi-au scris pe flamura lor lozinca: «Vrem şcoală cu Dumnezeu!»

Lumea americană se convinge tot mai mult că relele sociale (criminalitatea, divorțul) cari iau pe zi ce trece proporții tot mai mari, se datoresc, în partea lor covârşitoare, sistemului de învăţământ «fără Dumnezeu».

Instituțiile autonome au şi început să lucreze în consecință. Regulamentul Universității din Tehas exclude din serviciul său pe slujbaşii atei. Măsura care a fost privită de unii ca un gest de intoleranță, a fost întimpinată de cei mai mulţi şi cei mai buni cu o entuziastă aprobare...

La votare, legea a întrunit 7 voturi pentru şi 1 contra — un amănunt cât se poate de semnificativ.

*

Descoperiri arheologice în Vifleem. Cu prilejul lucrărilor de desfundare şi nivelare a terenului, intreprinse în timpul din urmă de călugării franciscani, pentru ridicarea unor nouă

clădiri în Vifleem, s'a descoperit o orgă şi 13 clopote. Din cercetările făcute s'a putut constată că orga (cu 250 de ţevi) şi clopotele trebue să fi fost îngropate intenţionat şi anume în a doua jumătate a veacului XV. Într'adevăr după ocuparea Constantinopolului (1453) de către Mohamed II, tragerea clopotelor a fost interzisă cu cea mai mare stricteţă, sub cuvânt că sunetul lor ar chemà pe creştini la arme împotriva lui Allah şi ar tulburà linişte eternă a sufletelor cari pribegesc în spaţiul nemărginit. Pentru a preveni o persecuţie şi a scăpà sfântul locaş de nimicire, călugării franciscani au îngropat orga şi clopotele la piciorul unei columne. Clopotele descoperite sunt de trei mărimi. Cel mai mic dintre ele poartă inscripţia: *Vox Domini* (vocea lui Dumnezeu). Vechimea clopotelor pogoară până în veacul al XIII-lea.

Neculce.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

Asociaţia clerului «Andreiu Şaguna» îşi va ţineà al cincilea congres *misionar* în a doua jumătate a lunei Octomvrie a. c., la Oradea-Mare. Problema ce se va discutà va fi: *Apostolatul laic.* Tezele parţiale asupra cărora se vor prezentà referate sânt 1. Necesitatea apostolatului laic. 2. Organizarea apostolatului laic la sate şi 3. Organizarea apostolatului laic la oraşe.

Terminul congresului ca şi ultimele dispoziţii în legătură cu el se vor aduce la cunoştinţa preoţimii noastre în primele zile ale lui Octomvrie.

*

După parohiile Ucea, Boarta, Poiana, Cheile-Cibului, revenite de curând la sinul bisericii strămoşeşti, a trecut la ortodoxie şi parohia Drăguş din cuprinsul protopopiatului de Avrig. Actul care continuă un proces de viaţă bisericească în plină desfăşurare, s'a sărbătorit în amintita parohie cu o deosebită solemnitate.

Blajul aflând că o nouă «defecţiune» e pe cale să se producă, a trimis în ultimul moment câţiva misionari la faţa locului, crezând că aceştia o să convingă pe credincioşi de infailibilitatea papei şi astfel o să-i mai poată întoarce din drumul apucat.

Cele petrecute la Drăguş însă le-au risipit toate iluziile. Credincioşii au trecut şi de drept la Biserica ai cărei fii erau de fapt.

Pentru noi trecerea Drăguşenilor la ortodoxie e un fapt consumat. Fraţii noştrii dela Blaj însă, sântem siguri că vor deslegà din nou sacul fără fund al insultelor şi minciunilor cu

cari «Unirea» ne împroaşcă, săptămânal, după cel mai veritabil sistem iezuit.

Noi regretăm acest procedeu anticreştinesc şi anticultural, pe care fraţii noştri de pe Târnave l-au ridicat la rangul unei religii, dar el nu ne atinge de loc. Grosolăniile se întorc totdeauna împotriva celorce le debitează. Rezultatul anchetei întreprinse — la dorinţa dumnealor — în chestia trecerilor dela Cib, chestie din cari monitorul Târnavelor a crezut că poate face o pravoslavnică «noapte a sf. Bartolomei», va dovedì complect şi irefutabil această constatare.

*

Se ştie că fostul nunţiu papal în România, Mgr. Marmaggi, a fost mutat dela Bucureşti la Praga. Pricina acestei mutări nu e de loc din domeniul tainelor adânci. Gazetele ne-aduc acuma ştirea, că prea puţin regretatul reprezentat al papei care ne-a părăsit, a fost învitat să plece şi dela Praga. Motivul acestei expulzări «diplomatice» e tot acela care l-a silit să plece din România. Ba ce e mai mult, presa cehă nu s'a sfiit de loc să şi exprime dorinţa, ca Mgr Marmaggi să fie *ultimul* reprezentant al papei în republica de care vorbim. E o lecţie de diplomaţie din care cârmuitorii noştri n'au învăţat decât: inexorabila necesitate a concordatului...

*

După ştirile gazetelor ungureşti conducătorii bisericii romano-catolice din ţară, s'au declarat împotriva concordatului. Motivul acestei atitudini ar fi, că tratativele dintre vatican şi guvernul ţării se poartă fără consultarea lor, iar faptul acesta nu prea rimează cu autonomia bisericii catolice din Ardeal, — autonomie, pe care statusul catolic şi-o revendică pe nedrept, cu atâta insistenţă.

Juxtapunerea atitudinilor diametrul opuse, pe care-o au bisericile catolice din România faţă de *aceeaşi* chestiune, e de o elocvenţă surprinzătoare: Catolicismul unguresc e împotriva concordatului, fiindcă felul în care se urmează tratativele pentru încheierea acestuia însemnează cea mai categorică negare a autonomiei faimosului *Status*, problemă care implică atâtea desavantagii de ordin economic... Pe de altă parte catolicismul blăjan e pentru concordat, pentrucă situaţia lui de copil alintat al guvernului ca şi al papei îi asigură atâtea avantagii tot *economice*. Deci în amândouă cazurile: «interesul poartă fesul».

*

Constatând influinţa covârşitoare a cinematografului asupra spectatorilor, în special asupra celor din categoria tineretului, d. Mattingly subliniază, în nr. din 5 Iulie al ziarului *America*, marele câştig spiritual (şi material) pe care l-ar puteà realizà

biserica pe urma filmelor educative. De aceea face apel la scriitorii catolici să compună filme cari ar promovà credinţa şi moralitatea şi să înceapă în felul acesta o vastă propagandă religioasă-morală cu ajutorul cinematografului.

Ideia nu este nouă şi realizarea ei ar aveà incontestabil cele mai frumoase rezultate. Acest apostolat s'ar puteà întreprinde şi la noi — cu aceleaşi perspective de răuşită. Ceeace s'a făcut până acum incidental, s'ar puteà face de acì înainte sistematic. Biserica ar aveà în felul acesta încă un puternic mijloc modern de evanghelizare. In special preoţii misionari ai eparhiilor ar puteà face minuni cu ajutorul cinematografului ambulant, care-ar rulà alte filme decât cele de categoria lui «Scherlock Holmes» sau «La Garçonne», cari otrăvesc sufletul plăpând al elevilor noştri dela oraşe. Sf. Sinod şi Ministerul cultelor ar aveà poate un cuvânt de spus în această chestiune.

*

Reţinem din articolul «Ecouri târzii ale unei polemici» următoarea mărturisire de credinţă a dlui Nichifor Crainic:

«Nu eram, cum s'a crezut, un adept dogmatic al preotului Teodor Popescu, fiindcă nu cred în reformatorii dogmatici.

Toate cuvintele mele îi subliniau voinţa, sinceritatea şi îndrăsneala cu care luà asupră-şi mişcarea de reînviere morală de înfrăgezire şi actualizare a învăţăturii date. E o cale pe care o socot mântuitoare şi pentru biserică şi pentru viaţa poporului nostru. Părintele Teodor Popescu a făcut în urmă, declaraţii de completa anarhie dogmatică în faţa sf. Sinod şi a fost escomunicat. *Dincolo de limitele ortodoxiei, eu nu văd nimic mai bun.* Altfel, ce m'ar fi împiedecat până acum să-mi găsesc în grădinile eterodoxe arbori mai umbroşi decât recent excomunicatul?» (*«Gândirea»*, Nr. 16, pag. 417.)

*

Ziarul *«Lupta»* din 1 August a. c. a publicat textul anteproiectului de concordat, care-ar cuprinde rezultatele negocierilor de până acuma. Presa cârmuirii noastre politice s'a grăbit să desmintă autenticitatea lui, spunând că el nu cuprinde decât pretenţiile Vaticanului. Monstruositatea acestor pretenţii ar puteà înduplecà, la urma urmelor, pe cititor să dea crezare desminţirii. Numai cât tot atât de adevărat este, că *Lupta* n'a putut prinde din vânt acel text, nici nu credem că vr'unul dintre redactorii săi s'ar îndeletnicì cu fabricarea de anteproiecte fictive. *L'Osservatore Romano*, semioficiosul Vaticanului, anunţă mai deunăzì că «negocierile sânt *în mod fericit avansate,* dar înţelegerea fiind acum realizată asupra mai *tuturor* articolelor, s'a hotărît de comun acord, din pricina vacanţei Congregaţiei, să se reià

negocierile în Octomvrie viitor, spre a se stabili un text definitiv. Mai rămân *puţine articole* în suspensie». («Unirea» din 23 Aug. 1924.) Presa românească a adus din când în când ştiri similare despre mersul tratativelor. Atunci?

Unisonul ştirilor pe cari le dă Vaticanul şi guvernul în chestia concordatului, raportat la buclucaşul text de antreproiect, aduce pe cititor într'o lamentabilă încurcătură.

Noi ne-am spus limpede punctul nostru de vedere în chestia concordatului, negându-i categoric ori ce fel justificare. Sânt perspective că răul se va produce; proporţiile lui s'ar puteà micşora însă printr'o serioasă discuţie publică. De aceea credem, că oficialitatea este datoare să informeze mai temeinic şi mai des presa despre mersul tratativelor pentru încheierea concordatului.

Repetăm: anteproiectul *Luptei* e monstruos. De aceea nici nu ne putem încumetà la comentarea lui. Autentic-neautentic — ţara aşteaptă alt proiect de concordat, ori, mai bine, niciunul.

*

Pentru corurile bisericeşti recomandăm următoarele composiţii muzicale publicate de *Timotei Popovici* profesor de muzică la şcoala normală Andrei Şaguna şi dir. al corului bisericii mitropoliei din Sibiu:

1. *Cântările liturgiei* pentru 3 voci egale, ediţia III. Preţul unui ex. legat frumos 20 lei.

2. *Cântările liturgiei* pentru voci mixte, 11 coale tipar, cuprinde întreg serviciul liturgiei, mai multe heruvice, concerte bis. (pricesne), irmoasele şi troparele celor 4 praznice mari, cântările când serveşte arhiereul, fericirile etc. Preţul unui ex. legat frumos 60 lei.

La comandare se va adăugà şi spesele de transport şi recomandare de 3—5 lei.

*

La 22 şi 23 Sept. se va ţineà la Sinaia conferinţa regională a Alianţei pentru înfrăţirea popoarelor prin biserici. La această conferinţă vor participà delegaţi ai României, Bulgariei, Iugoslaviei, Greciei, Albaniei şi Turciei. Biserica ortodoxă română va fi reprezentată prin d. V. G. Ispir, secretarul general al Ministerului cultelor. D-sa a reprezentat biserica noastră şi la congresul general al «Alianţei» ţinut în primăvara a. c. la Oxford.

*

Primim spre publicare următoarele:

Antologie religioasă. Pentru complectarea materialului ce-l pregătesc pentru tipar, rog pe toţi fraţii preoţi din ţara întreagă

şi pe toţi cei ce se interesează de literatura noastră religioasă: să binevoiască, în termin de 30 de zile, a-mi trimite orice fel de produs, complect ori fragmentar, de *poezii religioase*, indigitând orice circumstanţă relativ la originea şi la circulaţia în popor a poeziilor religioase. Ori ce *informaţii* şi orice comentarii, *orice indigitări de izvoare (reviste cărţi etc.)* sunt binevenite şi le primesc cu sincere mulţumiri. Colaboratorilor mei, pentru munca lor de interes cultural, le anticipez călduroase mulţumiri. Pr. *D. Voniga*, redacţia «Luminătorul» Timişoara I. Sf. Gheorghe 4 II.

*

La Facultatea de Teologie din Bucureşti este o bursă pentru studii în străinătate.

Pentru ocuparea ei se va ţineà examen la 15 Octomvrie a. c. Inscrierile se primesc la cancelaria Facultăţii dela 15 Septemvrie până la 5 Octomvrie a. c.

Candidaţii vor fi licenţiaţi ori doctori în teologie şi vor depune examen scris şi oral din Noul Testament, după text grec şi latin, câte două probe.

*

«Noua Revistă Bisericească» de sub conducerea dlui T. P. Păcescu ştie totdeauna să dea o notă originală problemelor de care se ocupă. Dorind să împărtăşească cititorilor săi părerile celor mai de seamă personalităţi bisericeşti asupra cauzelor cari înlesnesc ivirea şi propagarea sectelor religioase, a hotărît să întreprindă o anchetă. Roagă deci pe cititorii săi să răspundă la următoarele întrebări:

1. Căror cauze se datoreşte ivirea şi răspândirea atâtor secte cu înfăţişare protestantă în biserica ortodoxă?

2. Rătăcirea dela Cuibu cu Barză este isbucnirea nestăpânită a unei reacţiuni de interiorizare a creştinismului nostru ortodox, sau este rezultatul acţiunii calculate a propagandiştilor protestanţi anglo-americani?

3. Date fiind condiţiile actuale ale conştiinţei ortodoxe creştine la poporul nostru, pot să aibă sorţi de izbândă propagandele sectare şi cea zisă dela Cuibu cu Barză?

4. Ce trebue să facă clerul ortodox pentru a preîntâmpinà această propagandă primejdioasă bisericii noastre? Să se oprească la o polemică teologică cu sectanţii, sau să se satisfacă

conştiinţa creştină a ortodocşilor aşà fel, ca această conştiinţă să nu mai cadă pradă învăţăturilor sectante?

5. In ce înţeles trebue să se ia iniţiativele începute pentru o evanghelizare ortodoxă, în scopul de a combate analfabetismul religios, de a produce o interiorizare a creştinismului în conştiinţa ortodocşilor şi a provocà o colaborare a individului la mântuirea sa proprie?

Problema pusă în aceste cinci întrebări se incadrează minunat în noul program de pedagogie creştină, pe care şi-l anunţă «Noua Revistă Bisericească» şi asupra căruia credem că vom aveà prilejul să revenim cât de curând.

*

La Boston (Statele Unite) a încetat din viaţă, de curând, H. Gardiner, una dintre cele mai remarcabile personalităţi ale vieţii bisericeşti nordamericane. Neobosita putere de muncă şi extraordinara iscusinţă organizatoare a marelui defunct erà pusă în serviciul «Conferenţei mondiale pentru credinţă şi organizaţie» (Faith and Order).

După strădanii de 10 ani, defunctul a izbutit să întrunească în 1920, la Geneva, cea dintâi conferinţă mondială, la care au participat 150 de reprezentanţi oficiali ai celor 80 de biserici creştine. Pentru întâia oară biserica ortodoxă luà contact oficial cu reprezentanţii protestantismului apusean. Momentul a fost punctul de plecare al unei acţiuni unioniste, care astăzi este în plină desfăşurare.

H. Gardiner a desvoltat o rodnică activitate şi pe terenul organizării carităţii creştine. Deaceea, îndeosebi biserica protestantă deplânge, cu trecerea lui la cele veşnice, şi moartea unuia dintre cei mai mari binefăcători ai celor năcăjiţi.

*

Congresul preoţilor văduvi de lege ortodoxă din întreaga ţară se va ţineà la Cluj, în ziua de 1 Octomvrie a. c. Obiectul desbaterilor îl va formà chestiunea modalităţii, prin care preoţii văduvi ar puteà câştigà dreptul de a se recăsătorì. Problema nu e străină nici de preocupările sf. Sinod. Congresul n'ar aveà deci decât scopul de a grăbì soluţia.

BIBLIOGRAFIE.

Am primit la redacţie următoarele cărţi şi reviste:

Diacon Al. N. Constantinescu, profesor: *Indiferentism religios.* Brăila, Inst. de arte grafice „Dunărea", 1924. Pag. 27. Preţul 8 Lei.

— *Biblie şi Ştiinţă.* Brăila. Tipografia românească, 1924. Pag. 31. Preţul 6 Lei.

Icon. Pr. Gr. Cristescu: Cultul creştin ca mijloc de solidaritate socială. Craiova. Ed. revista „Renaşterea", 1924. Pag. 28. Preţul 8 Lei.

— *Fapte şi orientări creştine.* Craiova, „Ramuri", 1924. Pag. 103. Preţul 30 Lei.

Horia Petra-Petrescu: Călcâiul lui Achile, piesă teatrală din viaţa gazetărească, în trei acte. (Buletinul 19 al desp. Sibiiu al „Asociaţiunii".) Sibiiu, 1924. Pag. 72. Preţul 10 Lei.

Desp. Sibiiu al «Asociaţiunii»: Ia-mă cu tine, sfaturi date unuia care vrea să citească ceva bun (Bulet. desp. Sibiiu al „Asociaţiei"). Sibiiu, 1924. Pag. 23.

Asociaţia generală a clerului român ortodox: Desbaterile congresului preoţesc, ţinut la Bucureşti în Februarie. Bucureşti, 1923. Pag. 56.

Barbu Lăzăreanu: Anton Bacalbaşa, Bucureşti, 1924. Pag. 34.

— *Câţiva povestitori.* Bucureşti, 1924. Pag. 31.

Societatea preoţească «Renaşterea»: Darea de seamă către congresul eparhial din 8, 9 şi 10 Iulie 1924, ţinut la Turnu-Severin. Craiova. „Ramuri", 1924. Pag. 13.

Asociaţia profesorilor universitari din România: Adunarea generală din anul 1923 ţinută la Iaşi (dare de seamă). Iaşi, 1924. Pag. 82.

«Adevărul Bisericesc» Nr. 9—11 (Maiu—August). Piteşti, 1924.

«Biserica ortodoxă română», revista ofic. sinod. Nr. 7 (Iulie) 1924. Bucureşti.

«*Crucea*» Nr. 8—9. (Iunie—Iulie) 1924. București.

«*Cultura creștină*» Nr. 7—8 (Iulie—August) 1924, Blaj.

«*Lelkipásztor*» Nr. 8 (August) 1924, Zalău.

«*Invățătorul*» Nr. 6—7 (August) 1924, Cluj.

«*Luminătorul*» Nr. 19—22 (Iulie—August) 1924, Chișinău.

«*Renașterea*« Nr. 8 (August) 1924, Craiova.

«*L'Europa Orientale*» Nr. 6—7 (Iunie—Iulie) 1924, Roma.

«*Revue Historique*» Nr. 4—6 (Aprilie—Iunie) 1924, București.

«*Sămănătorul*» Nr. 8 (August) 1924, Brașov.

Dela Asociația clerului „Andreiu Șaguna".

Pentru P. C. Prezidenți ai secțiilor!

Suntem în preajma Congresului Asociației noastre.

De aceea atragem atenția Prea Cucernicilor prezidenți ai secțiilor, să nu întrelase convocarea și întrunirea secției ce li s'a încredințat.

E vorba nu numai de prestigiul Asociației noastre, ci și de aceea, ca prin activitatea noastră să ne încopciem în marile probleme ale vieții obștești, ridicându-ne noi înșine moralul cu prilejul atâtor întruniri și spunându-ne cuvântul în chestiunile vitale ale bisericii.

Intre altele, așă credem, ar fi bine, ca la proxima întrunire a adunării secțiilor, preoțimea să-și spună cuvântul pentru cuvenita înzestrare a bisericii noastre, care a rămas și acum mai pe jos decât unele culte, înzestrate princiar în trecut, cari azi incassează mari sume de despăgubiri pe urma exproprierii prin Reforma agrară. Și ar trebui să se ceară o revizuire a aplicării legii agrare.

Pe lângă înzestrarea materială, ce se cuvine bisericii noastre, s'ar cere tot așà de mult să se insiste din partea clerului nostru, pentruca bunurile — realități și capitale — ale bisericii catolice, cari își au originea în donațiuni sau fundațiuni de stat, să fie constituite într'un fond religios comun al tuturor confesiunilor, sau ca acelea să fie distribuite de stat, după numărul credincioșilor singuraticelor culte; între aceste culte, dacă biserica noastră va aflà de mai potrivit să-și formeze fondul său religionar propriu.

Tot astfel va trebuì, ca clerul nostru să reclame statului desființarea oricăror privilegii materiale ale catolicilor și să-i reducă sub raportul material și de drept la o situație egalitară cu celelalte culte din țară.

Cartea mai nouă a părintelui prof. univ. Dr. O. Ghibu cuprinde prețioase indicații de material. Cartea aceasta ar trebuì să fie cetită de cineva la ordinul P. C. prezidenți ai secțiilor, pentruca și pe temeiul ei să se poată face un referat în ședința adunării secției, spre a se luà un concluz hotărît, care va trebuì trimis la Biroul central, pentru a îndeplinì ulterior cele necesare.

La ordinea zilei este și chestia concordatului, care încă ar fi bine să se discute în secții pentruca pe baza rezoluțiilor luate aici, să se discute și în Congres și preoțimea noastră să-și arete astfel încă odată atitudinea sa față de această problemă de o deosebită importanță pentru biserica și statul nostru. Intrucât tratativele pentru încheierea concordatului s'au întrerupt și întrucât proiectul de concordat nu va fi adus în desbaterile corpurilor legiuitoare înaintea Congresului nostru, credem că pașii noștri în această chestiune nu vor fi tardivi.

In acelaș timp rugăm pe P. C. prezidenți ai secțiilor să binevoiască a trimite Biroului central, ***cât mai de grabă***, raportul despre activitatea anuală a secției, iar pe referenți, să-și trimită lucrările asupra temelor ce li s'au încredințat spre lucrare. Pentrucă biroul central numai fiind în posesiunea acestor rapoarte și lucrări va puteà luà ultimele măsuri pentru congresul apropiat.

Biuroul central.

Greutăţile financiare cu cari luptăm, ne silesc să atragem atenţia onoraţilor noştri abonaţi asupra obligamentelor ce le au faţă de «Revista Teologică», rugându-i să binevoiască a-şi achită **cât mai grabnic** *restanţele de abonament.*

Administraţia «Revistei Teologice».

„Biblioteca bunului păstor".

Nr. 1. «*Taina pocăinţii*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Preţul 1 Leu.

Nr. 2. «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Preţul Lei 4·—.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertaţie de Dr. A. Crăciunescu. Preţul 1 Leu.

Nr. 4. «*Chemarea preoţimii noastre*». Consideraţii de actualitate, de mai mulţi. Preţul Lei 5·—.

Nr. 5. «*Şase predici pentru Duminecile postului mare*» şi «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulţi. Preţul 2 Lei.

Nr. 6. «*Indrăzniţi, eu am biruit lumea!*» Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan şi I. Moşoiu. Preţul 2 Lei.

Nr. 7—8. «*26 Predici la credinţa creştină sau Tâlcuirea Crezului*». Traducere de episcopul Nicodem al Huşilor. Preţul Lei 10·—.

Nr. 9. «*Petru Maior şi Unirea*» de părintele Terenţie. Preţul 2 Lei.

Nr. 10. «*Schisma românească*» sau «*Unirea cu Roma*». Preţul Lei 2·50.

Nr. 11. «*Studiul pastoralei în biserica românească*», de Arhim. I. Scriban. (Extras din «Revista Teologică».) Preţul 20 Lei.

Nr. 12. «*Ortodoxia şi creştinismul apusean*». Prelucrare din ruseşte de P. S. Sa Nicodem, episcop al eparhiei Huşilor. Preţul Lei 8·—.

---

*„**Biblioteca bunului păstor**" se tipăreşte acum sub îngrijirea Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» şi va apărea şi pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broşurile de sub Nrii 1—10 s'au împărţit **gratuit** abonaţilor revistei, cari şi-au achitat abonamentul la timp. Numerii neepuizaţi: 2, 4, 7—8, 10, 11 şi 12 se pot comandà la administraţia «Revistei Teologice», şi la casierul central al Asociaţiei clerului, trimiţându-se pe lângă preţul arătat mai sus şi porto-postal.*